
Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Ejby kommune

Skemaer og kort

1995

Forsidebillede: Wedellsborg

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 66 15 94 00

Kortmateriale:

Udgivet af **Fyns Amt**

Grunmateriale: KMS copyright

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Oversigtskort	side 2
Kommunekort	side 3
Holsegård	side 5
Kærsgård	side 17
Tybrind	side 29
Wedellsborg	side 43

FORORD

Igennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afreporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

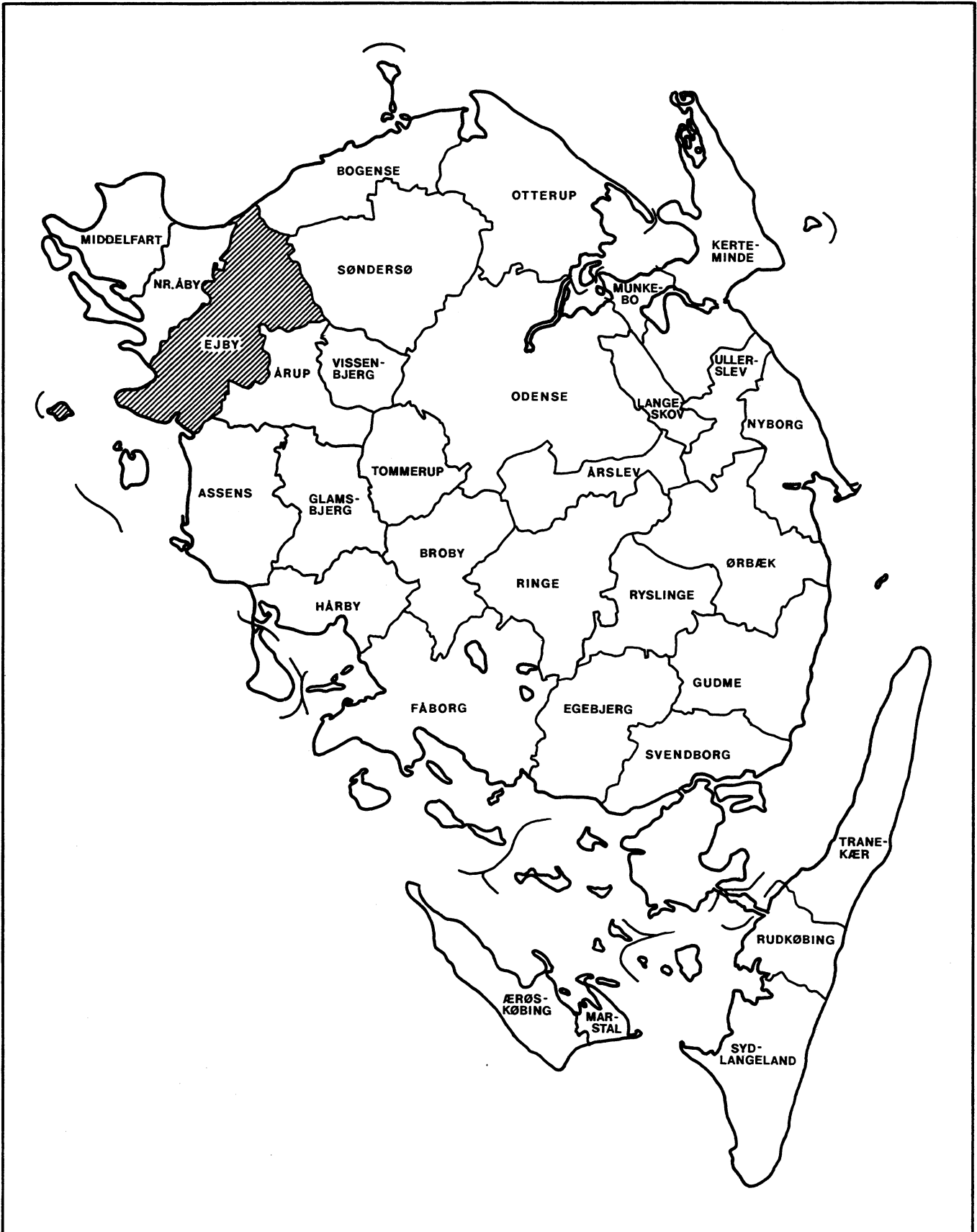
Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemarapporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår ikke i afreporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/ Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimeligt tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover anvendelse et stort fond af detaillerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeop-tegnelser.

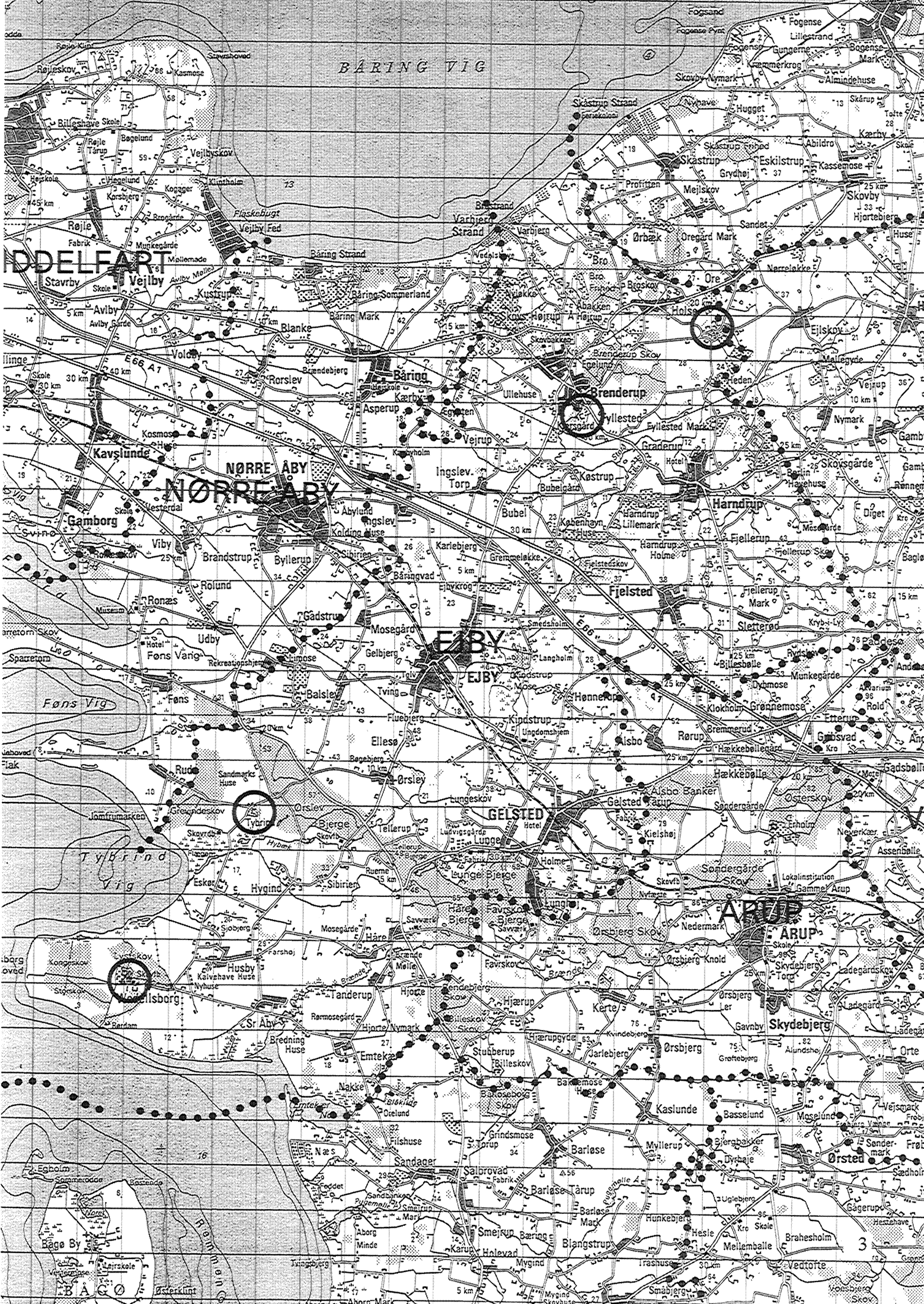
Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en rent kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose, har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen og museumsinspektør Ellen Dalsgaard har indsamlet skemaoplysningerne, samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Ejby Kommune

Holsegård

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Navn: Holsegård	Tidligere navn:
---------------------------	------------------------

Bemærkninger: Holsegård er nævnt første gang i 1664-matriklen i formen Holssø. Holsegård har sit navn efter landsbyen Holse. Denne er nævnt første gang 1438 i formen Hwalsit. Forledet er gl.dansk Hwal. Hvalp brugt om ulves, bjørnes eller hundes afkom. Efterledet er With, der betyder træ eller skov.

Anlægstidspunkt: som hovedgård 1600-tallet	Anlægsform: Landsbyhovedgård
---	-------------------------------------

Bemærkninger: Holsegård var oprindelig en almindelig bondegård i Holse. Ved Holsegårds oprettelse til hovedgård blev der nedlagt en gård i Holse. En landsbyhovedgård Holsegård kendes også o.1500. Det er uvist, om der er nogen forbindelse mellem de to hovedgårde.

Ejere:	1645 Anne Jørgensdatter Friis	Fælles ejer med nabogården
	1665 Henrik Lindenov	Kærsgård 1771-1812
	1670 Magdalene Akeleye	
	1684 Gabriel Bille	
	1689 Erik Steensen	
	1702 Mogens Holck	
	1727 Anders Andersen Hviid	
	1738 Hans Bruun	
	1745 Hans Bryde	
	1752 Jacob Vedel	
	1816 H.Grandjean	
	1817 Søren Michelsen	
	1838 L.Balslev Fahnøe	
	1876 A.Simonsen	
	1941 N.Larsen	
	1949 J.C.Jørgensen	
	1956 Svend Lunøe	
	1963 Arne H. Kjær A/S Odense	
	1965 Ove J.Udsen	

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hoved- og avlsbygninger er sammenbyggede og udgør et 4-fløjet anlæg med tre små fløje "hængt" på mod vest.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af skov.

Placering: Randplaceret

Orientering: Agerorienteret

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er ikke aftegnet nogen bygning på Holsegårds jorder.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 272 ha. inklusiv en del af Holse by.

Antal marker: 6 **heraf i årlig brug:** 3

b. **Dyrket areal år 1682:** 73 tdr.l.d. **Vangebrug:** 2/2

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 16 1. + 2. bon: 77 eng: 12 skov: 8 græs: 0

Bemærkninger:

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: K. Vends herred. Moræneflade med drumlines.

Jordbund: Overvejende moræneler med større indhold af sand mod nord.

Naturlig afgrænsning: Holse ejerlav er overvejende naturligt afgrænset.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedgården ligger samme sted og er stadig et 4-fløjet anlæg. Bygningernes grundplan er dog ikke helt den samme, og det tre-fløjede "vedhæng" mod vest er forsvundet.</p> <p>Der er ikke blevet bygget nye huse på Holsegårds jorder.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-agerarealer: Hovedparten af skovarealet er bevaret, men vådområderne er opdyrket.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		Hovedbygning fornyet o.1860. Avlsgård opført efter brand 1890 og 1894.
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket før 1890.</p>				

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1770	1850	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			19	16	pr. upr. 14 9	12	12	13	15,7	
Bemærkninger:										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1850	1870	1903		
Tønder hartkorn			20	40	198	0	0	0		
Bemærkninger:										

→ fæstegodset solgt 1816

			1662	1688	1773	1850	1870	1903		
Antal gårde			2	9	36	0	0	0		
Heraf i hovedgd. sognet			2	8	8	0	0	0		
Antal huse				6	3	0	0	0		
Heraf i hovedgd. sognet				6	3	0	0	0		
Fæsteenheder ialt				15	39	6	0	0		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1773	18				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	1	10					
Heraf samlinger på min. 3 gårde		4					
Antal egaliserede samlinger af gårde		2					

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 30	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage 14
	c) gangdage 38 + hel hovning
Bemærkninger: år 1773	

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

En lille landsbyhovedgård Holsegård omtales o.1500. Nuværende Holsegård oprettedes o.1640 af 2 bøndergårde i landsbyen Holse. Den lille landsbyhovedgård var omgivet af voldgrave, der måske stammer tilbage fra forgængerer. Hovedgården var ganske lille. I 1688 blot 16 tdr.htk., men o.1742 øgedes ejerlavet med 8 tdr.htk. ved nedlæggelse af 2 gårde i Holse. Samtidig blev gårdens marker udskilt af landsbyfællesskabet, og der opførtes ny hovedbygning. Hovedgården havde i 1682 forholdsvis dårlig bonitet i forhold til herredsgennemsnittet, en følge af Holsegårds placering i en skovegn. Det dyrkede areal var i 1682 kun 73 tdr.ld., der dyrkedes i et tovangsbrug, medens eng- og skovarealerne var betydelige.

O.1500 ejedes Holsegård og hele Holse by af Ernegård Frillesdatter. Hovedgården var da ganske lille. Efter genoprettelsen af hovedgården var godstilliggendet i begyndelsen ganske beskedent. I 1662 således blot 2 gårde. I 1702 var man dog nået op på 56 tdr.htk., og i løbet af 1700-tallet øgedes godset betydeligt, således at der i 1764 var 205 tdr.htk. bøndergods. Heraf lå de 8 gårde i Holse og 3 gårde i nabobyen Ejlskov. Begge grupper var egaliseret. Fra 1771 til 1812 fik godset fælles ejer med sognets anden hovedgård Kærsgård.

O.1730 fik hovedgården jus patronatus over Indslev kirke.

b. Efter cirka 1800:

Gårdens areal udgjorde år 1800 272 ha med den del af Holse, som lå i Brenderup sg. I 1805 var den frie hovedgårdstakst 14 tdr.htk., men tillige blev 9 tdr. upriviligeret jord drevet under Holsegård.

Arealet udgør i dag 74 ha ager og 14 ha skov.

Fæstegodset bestod 1770 af 198 tdr.htk. fordelt på 36 gårde og 3 huse. Herudover 17 huse på selve hovedgårdens grund.

I perioden 1771-1807 havde Holsegård samme ejer som Kærsgård, nemlig Jacob Vedel. Ved dennes død i 1807 blev de to gårde adskilt. Holsegårds fæstegods blev solgt i 1816. En del af fæstegodset blev solgt til Billeshave, størstedelen dog til fæsterne selv.

I 1805 beskrives Holsegård således: Hovmarkerne drives i 3 år med byg eller boghvede, rug og havre, hviler i 3 år. Udsæden var 75 tdr. af alle slags, høavlen gav 200 læs.

Frugt- og humleavl var meget fremherskende i hele egnen, og hovedgården var ingen undtagelse, således var 12 skp. land udlagt til humlehave og 2 tdr.ld. til frugtavl.

Holsegård havde god skov med eg, ask, bøg og el. Meget af skoven blev plantet i slutningen af 1700-tallet.

Fiskeri var ligeledes en god indtægtskilde.

Avlsgården blev fornyet efter brande 1890 og 1894.

I 1910 var tilliggendet 13 tdr.htk., besætningen var på 40 køer, 20 stk. ungkvæg, 3 tyre, 10 heste, 4 plage og føl, 11 får; 20 fedesvin blev frasolgt årligt.

I dag drives Holsegård som almindeligt landbrug, hvor der er satset på svineavl.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** interesse

1. Holsegård er opstået som landsbyhovedgård i 1600-tallet. Hovedgårdens jorder blev først udskiftet i 1700-tallet, og hovedgården blev aldrig udflyttet. Hovedgården er derfor placeret i randen af sit ejerlav, der overvejende består af agerjord med nogen skov.

2. Ejerlavet udvidedes i 1700-tallet ved nedlæggelse af yderligere 2 gårde i Holse by, men forblev af beskeden størrelse. I løbet af 1700-tallet samledes så meget gods, at hovedgården blev komplet med ca. 200 tdr.htk. bøndergods. Godset fik jus patronatus til én kirke, men i øvrigt ingen særlig status.

3. Bygningerne synes placeret på et middelalderligt voldsted. De fornyedes o.1740, men de nuværende bygninger er fra 1800-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en sent opstået landsbyhovedgård, der aldrig nåede langt i godsudviklingen. De nuværende bygninger er først anlagt efter godssystemets afvikling.

Relikt-vurdering: interesse

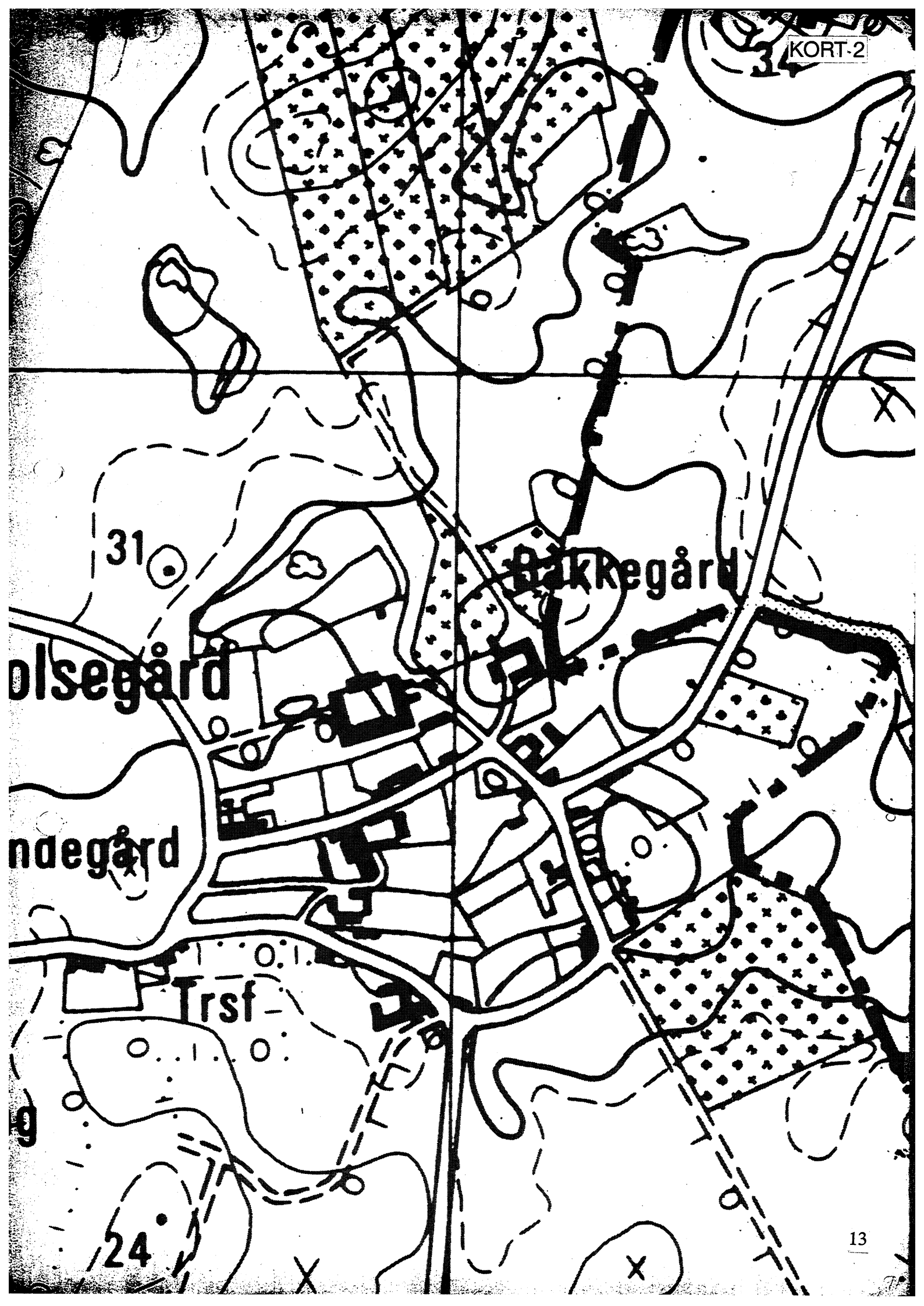
1. Gården struktur er delvis bevaret.

Der er ikke foretaget nybygninger i ejerlavet.

2. Ejerlavet har bevaret hovedparten af skovarealet, men vådområderne er opdyrket.

3. Arkæologiske interesser: -

31

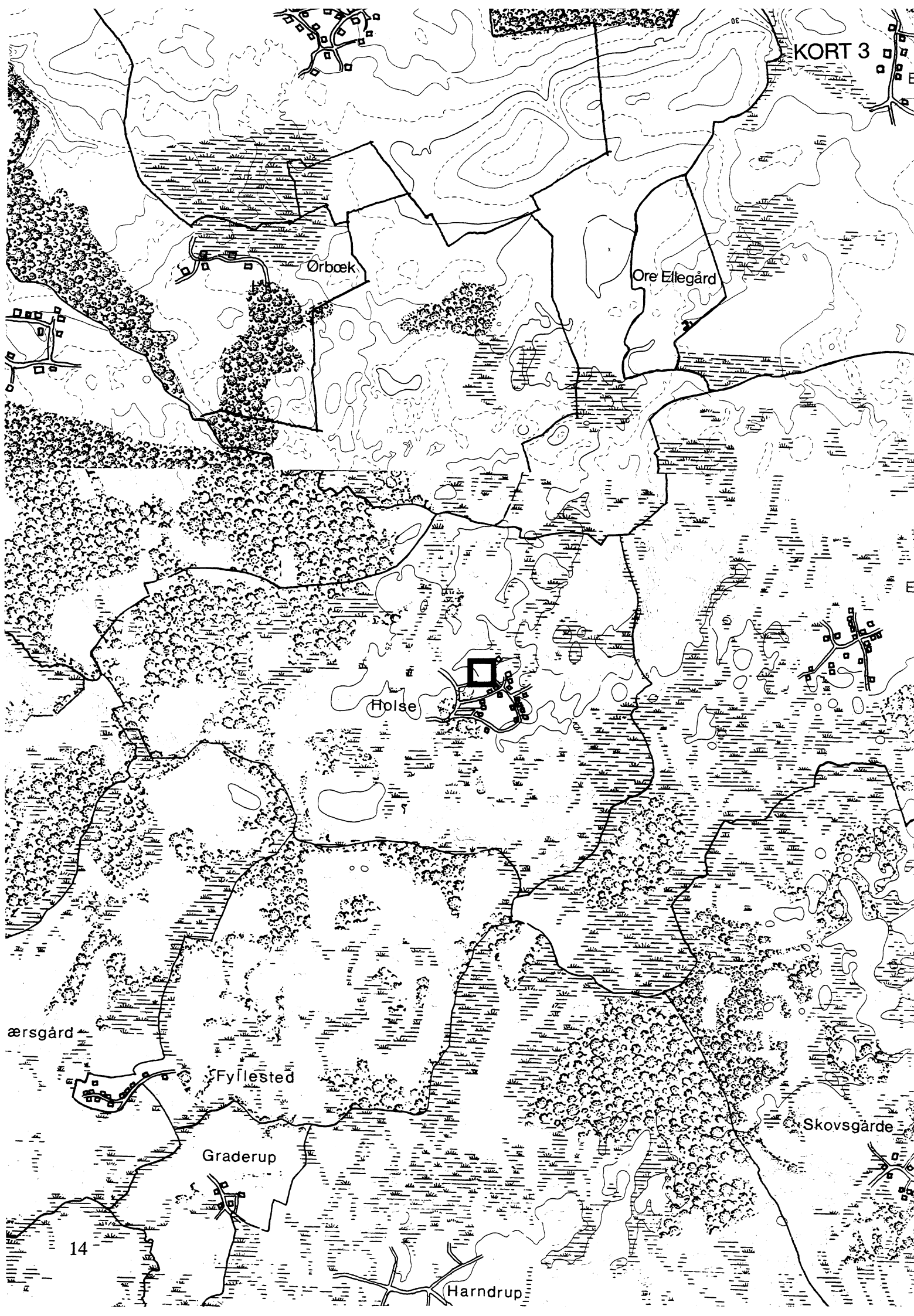
Bakkegård

Olsegård

ndegård

Trsf

24

Ørbæk

Ore Ellegård

Holse

Hærsgård

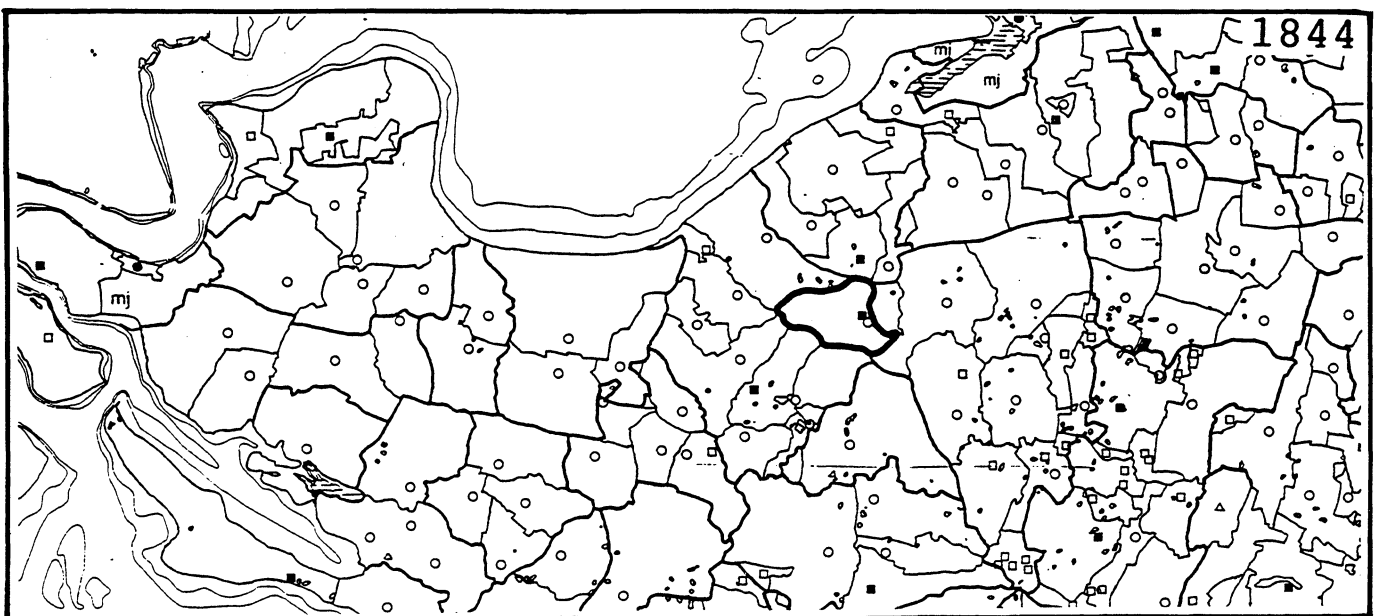
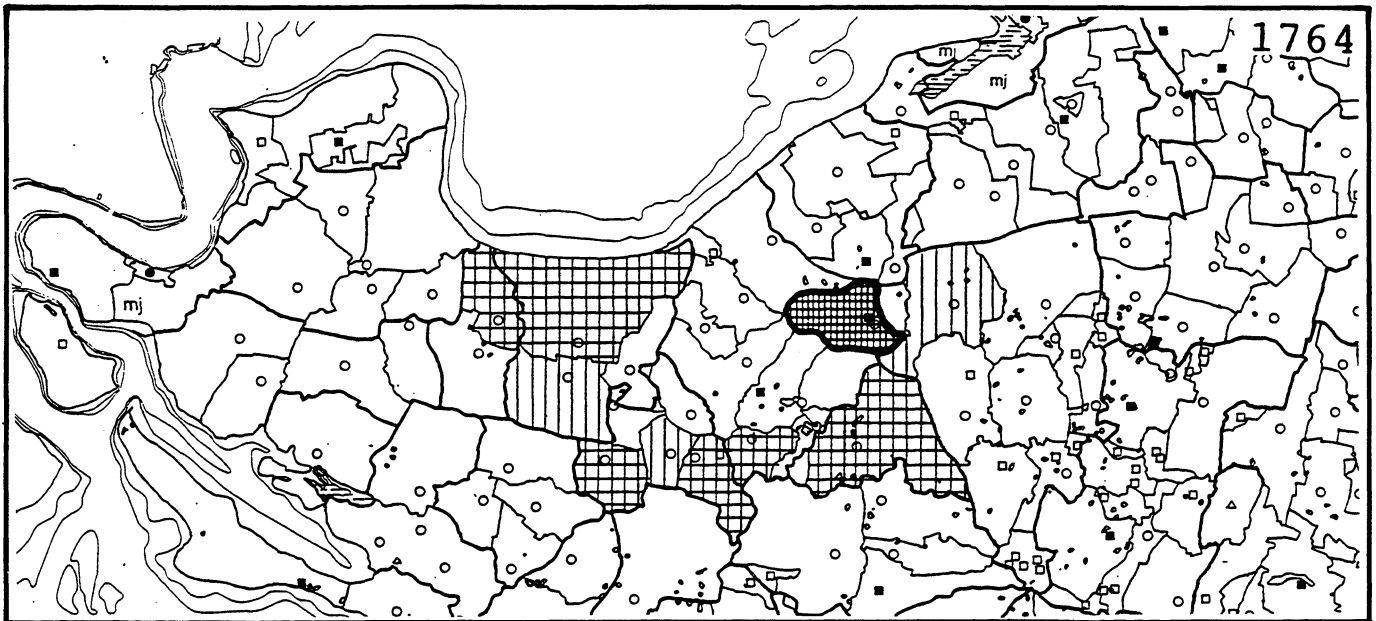
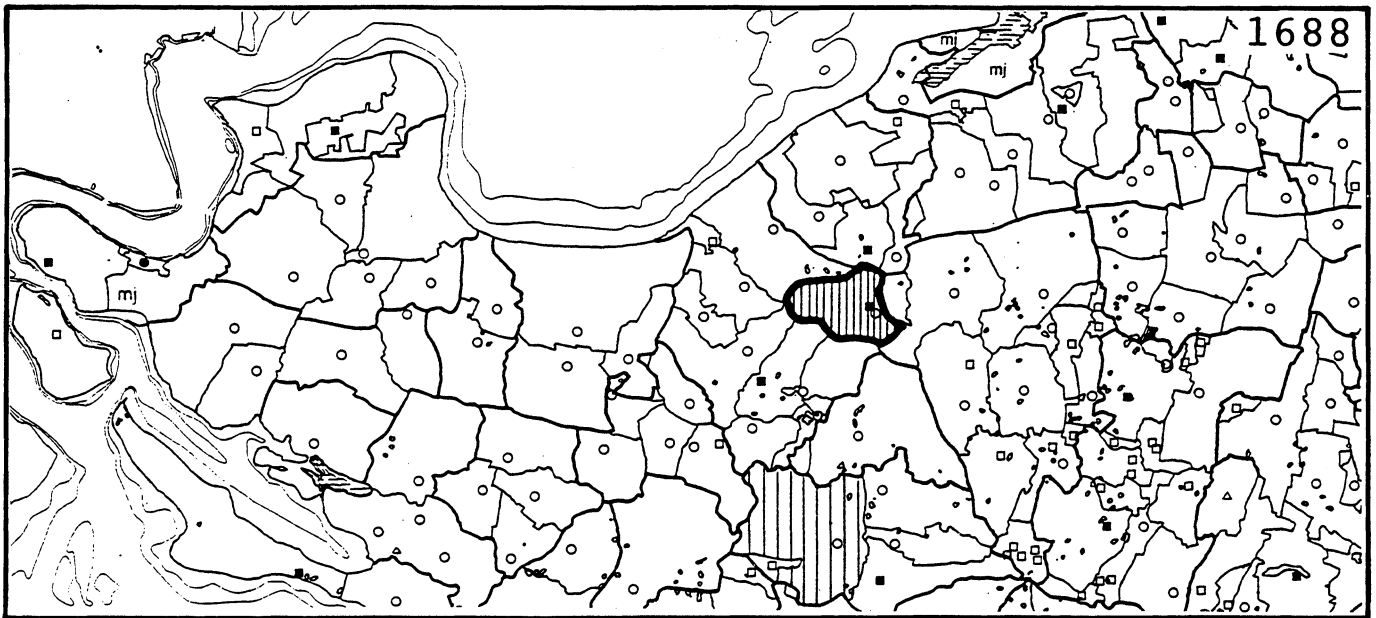
Fyllested

Graderup

Skovsgårde

Hærdrup

Kærsgård

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Navn: Kærsgård	Tidligere navn:
--------------------------	------------------------

Bemærkninger: Nævnt første gang 1499 i formen Kersgord. Forledet er "kær" i betydningen dam eller lille sø.

Anlægstidspunkt: 1500-tallet	Anlægsform: enestegård
--	----------------------------------

Bemærkninger: Kærsgård var oprindelig en almindelig bondegård, som ca. 1500 oprettedes til hovedgård. Hovedgården er herefter flere gange blevet udvidet ind i fyllestedes ejerlav. Marknavnet Ebberup tyder på en nedlagt bebyggelse i hovedgårdsejerlavet.

Ejere:	Fælles ejer med nabogården Holsegård 1771-1812.
1499 Peder Bille	
1555 Steen Knudsen Bille	
1635 Steen Eriksen Bille	
1675 Anna Trolle	
1723 Chr. Gersdorff	
1770 Jacob Vedel	
1829 Staten	
1832 J.Th.Petersen	
1851 Chr. Hansen	
1872 F.Ahlefeldt-Laurvig	
1931 G.Clausen-Kaas	
1938 A/S Klampenborg Galopbane	
1941 M.Petersen	
1963 C.Hage	
1985 H. Hage	

Historiske tildragelser:

Om Anna Trolle, der døde julenat 1723, siges det, at fanden hentede hende gennem et hul i taget på Kærsgård. Mere troværdigt er det, at Anna Trolle omkring år 1700 sendte nogle af sine bønder til Prøjsen for at lære at dyrke humle. Resultatet blev, at Brenderup-egnen i århundreder fremefter blev førende inden for humleavl.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er et mindre fire-fløjet anlæg med to små udbygninger (eller tårne) i den nordøstlige fløj. Indkørslen findes i den østlige fløj. Avlsgården er et flerfløjet, uregelmæssigt anlæg øst og nordøst for hovedbygningerne.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af eng og skov.

Placering: Randplaceret

Orientering: Å/skov-orienteret

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er kun aftegnet to huse ude i ejerlavet. Det ene ligger ved den sydvestlige ejerlavsgrense, det andet ved den nordøstlige.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 302 ha.

1)
Antal marker: 2

heraf i årlig brug:

b. **Dyrket areal år 1682:** 176 tdr.l.d. **Vangebrug:** 2/1

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 53 1. + 2. bon: 88 eng: 13 skov: 12 græs: 1

Bemærkninger: Kvægbesætning 1686: 52 malkekøer, 52 øksne, 27 stude.

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: K. Vends herred. Moræneflade med tunneldal

Jordbund: Overvejende moræneler

Naturlig afgrænsning: Kærsgård ejerlav er ikke naturligt afgrænset ind mod Fyllested.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er rykket en smule mod vest og består nu kun af en nordøst-syd-vest-gående hovedfløj med to mindre sidefløje.</p> <p>Avlsbygningerne er nu et mere regelmæssigt tre-fløjet anlæg. De er forrykket en smule mod sydvest, men ligger ellers i samme område.</p> <p>Kun det nordøstlige hus er bevaret</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget ved nybebyggelse.</p>	X	X	X	Hovedbygningen opført 1815-17.
<p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har ikke helt samme udstrækning som før.</p> <p>Gærderne omkring de nordlige skovarealer er bevaret.</p>		X		
<p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-agerarealer: De nordlige skovarealer og Åskoven er bevaret, medens resten er opdyrket.</p>		X		
<p>Særlige relikter:</p>				
<p>Arkæologiske interesser:</p> <p>Den gamle hovedgårdstomt er frilagt</p>				
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Hovedparten af ændringerne i ejerlavet er sket før 1890.</p>				

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Hovedgårdstaksten

		1499	1662	1688	1770	18	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn		15	50	57	81		70		57,1	
Bemærkninger:		skov: 1770: Kærsgård og Warberg ⁷ ⁷								

Fæstegodset

			1662	1688	1760	1850	1870	1903		
Tønder hartkorn			459	284	265	60	2	2		
Bemærkninger:										

* Fyllested
vandmølle

		1520	1662	1688	1760	1850	18	1903		
Antal gårde		63	74	50	46			1*		
Heraf i hovedgd. sognet		8	33	35	33			1		
Antal huse				41	12	47		14		
Heraf i hovedgd. sognet				35	12			14		
Fæsteenheder ialt				91	58			15		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1760	18				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	21	11					
Heraf samlinger på min. 3 gårde	11	8					
Antal egaliserede samlinger af gårde	5	4					

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	44
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage 15½
	c) gangdage 35 + hel hovning
Bemærkninger:	år 1773

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Endnu sidst i 1400-tallet var Kærsgård blot en stor fæstegård under Iversnæs (Wedellsborg). Ved en arvedeling blev Kærsgård udlagt som hovedbesiddelse i en arvepart, der i 1520 omfattede 63 vestfynske gårde. I løbet af 1500-1600-tallet udvidedes hovedgården fra 15 til 88 tdr.htk. Hovedparten af udvidelsen skete på nabolandsbyen Fyllesteds bekostning. I 1693 opnåedes bevilling til at lægge 5 ødegårde i landsbyen under Kærsgård. Gårdene havde allerede siden 1658 været drevet under hovedgården. De inddragne jorder synes at omfatte en nedlagt mid-delalderlandsbys agre, Ebberup. Allerede tidligere regnedes Damsgårds og Varbjergs jorder for en del af enemærket. Varbjergs jorder ligger i kystskovs-bæltet som en enklave fra hovedgården.

Agerarealet udgjorde i 1682 176 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var usædvanlig god, og eng og skovarealerne betydelige. Kvægbesætningen opgjordes samtidigt til ikke mindre end 52 malkekøer, 52 øksne, 27 stude. I 1664 oplyses det, at skoven tidligere takseredes for 172 svins olden, men nu kun for 53. Først i 1700-tallet organiserede Kærsgård en udstrakt humledyrkning på egnen. I 1754 havde hovedgården et stutteri med 38 bæster foruden 104 køer, 66 får, 4 vædere og 9 par stude, 81 svin og 14 gæs samt 2 gaser.

Allerede ved udskillelsen fra Iversnæs havde fæstegodset et betydeligt omfang. Det lå dog dårligt arronderet, og en del gods udskiltes til nye hovedgårde (Billeskov, Billesbølle). Fra 1574-1646 tilmageskiftedes fra kronen 18 gårde i hovedgårdssognet og nabosognet, og i 1662 var godset på 74 gårde, hvoraf de 33 lå i hovedgårdssognet. Gårdene i Fyllested (10), Kærby, Ejby, Vejrup og Bubbøl var egaliserede. Fæstegodset svandt siden ind for at stabilisere sig omkring 50 gårde. Fra 1771-1812 var hovedgården forenet med sognets anden hovedgård Holsegård.

b. Efter cirka 1800:

Arealet udgjorde o. år 1800 302 ha. Kærsgårds hartkorn var på 81 tdr.htk. ager og eng, skovskylden var 7 tdr. Gårdens areal formindskedes ved frasalg i midten af 1800-tallet. I dag er arealet på 263 ha ager og eng, 118 ha skov.

Fæstegodset var omkring år 1800 på 259 tdr.htk. fordelt på 48 gårde og 37 huse. Bøndergodset var godt udskiftet, og gårdene næsten alle opbyggede fra ny af. Grundet egnens rigdom på træ var gårde og huse fortrinsvis bygget af egetømmer. Alle gårde havde humle- og frugthaver. På hovedgårdsjorden var der 16 huse. 44 af godsets bønder ydede hoveri. Fæstegodset blev frasolgt i perioden 1805-1850. I 1850 var der ingen fæstegårde tilbage, men 47 huse samt Fyllested vandmølle. I dag hører der 11 arbejderboliger under Kærsgård.

Efter adskillelsen fra Holsegård blev Kærsgård drevet som selvstændigt brug. Landbrugskrisen i 1820'erne medførte, at Kærsgård måtte sættes under administration af staten i 1829. I 1832 blev den atter solgt til privat eje, hvorefter den har haft adskillige ejere.

I begyndelsen af 1800-tallet var besætningen på 120 køer, 20 stk. ungvæg, 66 får og 40 heste. Det relativt store antal heste skyldtes, at der var stutterivirksomhed med opdræt af finere køre- og rideheste. Til gården hørte en del skov bestående af eg, bøg og elm. Traditionen med det store hestehold blev holdt i hævd. I 1931 blev der igen oprettet stutterivirksomhed på Kærsgård, og denne blev fortsat, da gården i 1938 blev solgt til Klampenborg Galopbane. I dag drives gården som almindeligt landbrug.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Brenderup
-----------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------

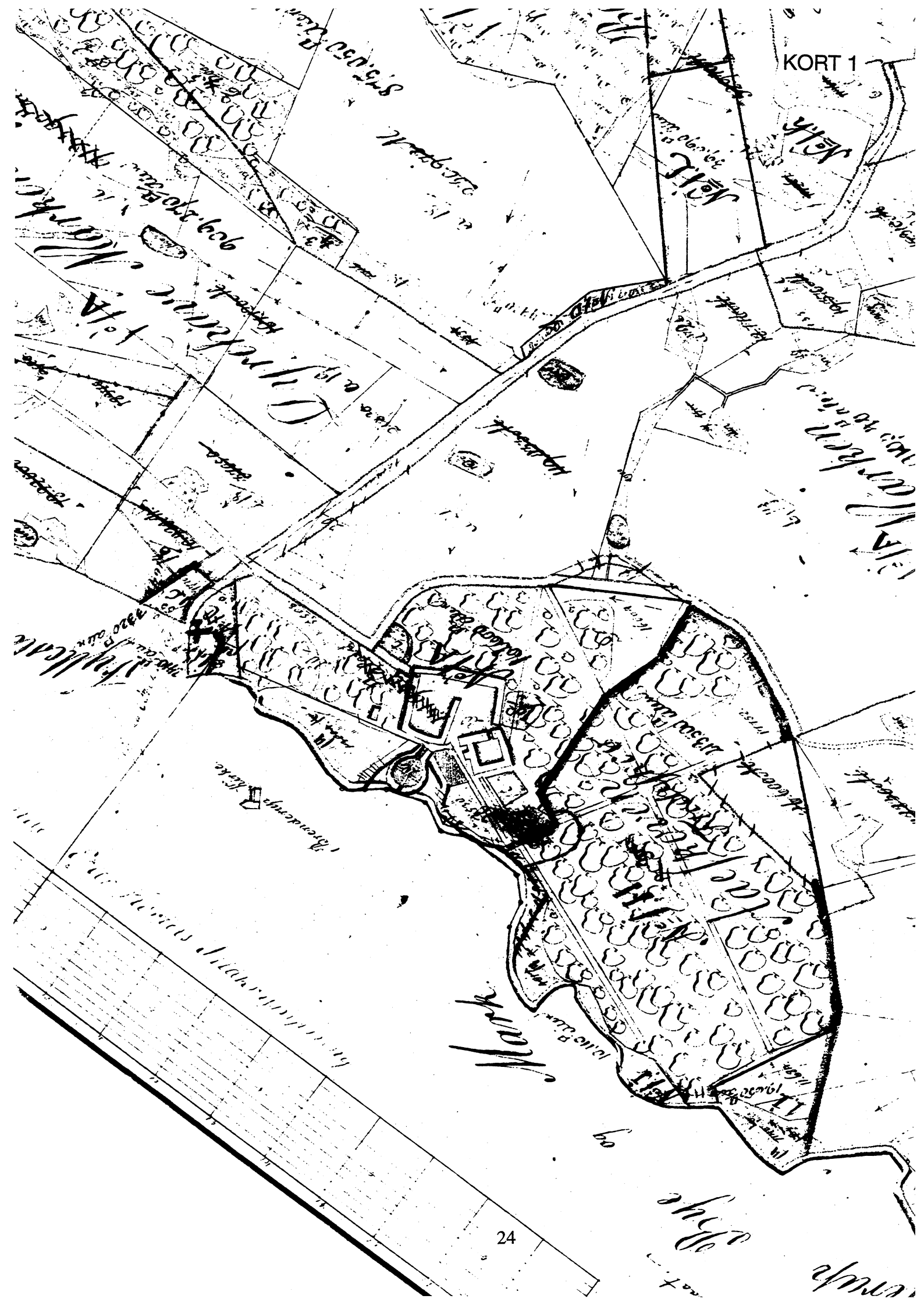
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** stor interesse

- 1) Kærsgård synes anlagt som enestegård på landsbyen Fyllestedes jorder en gang i senmiddelalderen. O.1500 (gen?)oprettedes gården som hovedgård. Den er rand-placeret i sit ejerlav og orienteret mod Storåen og Brenderup kirke. Ejerlavet består overvejende af god agerjord med en del eng og skov.
- 2) O.1500 var hovedgården kun på 15 tdr.htk., men ved nedlæggelse af halvdelen af nabobyen Fyllested og et par enkeltgårde øgedes arealet til ikke mindre end 88 tdr.htk.
Godstilliggendet var ved oprettelsen på o.60 gårde, stigende til mere end 70, for derefter at nå et stabilt leje på o.50 gårde. I første halvdel af 1800-tallet gik godset fallit, og fæstegodset blev afhændet. Endnu i dag er godsets areal meget betydeligt (næsten 400 ha).
- 3) Den nuværende hovedbygning er et helstøbt anlæg fra 1815-17.
- 4) Kærsgård har i perioder været drevet meget intensivt med stutteri, hollænderi og en stærk vægt på humleavl. O.1800 regnedes godsets fæstebønder for de mest velhavende på Fyn.

Sammenfattende drejer det sig om et almindeligt og typerent hovedgårdsanlæg med mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Hovedbygningen er nybygget i 1815-17. Avlsbygningerne er ligeledes nybygget.
- 2) Ejerlavet har bevaret en del skovarealer og gærder og er i øvrigt ubebygget.
- 3) Særlige relikter: Hovedgårdens mølle, Fyllested mølle er delvis bevaret.
- 4) Arkæologiske interesser: Den gamle hovedgårdstomt er frilagt. I ejerlavet ligger desuden tomten af landsbyen Ebberup og halvdelen eller mere af den tidligere Fyllested by.

30 km

Bøgebjæ

23

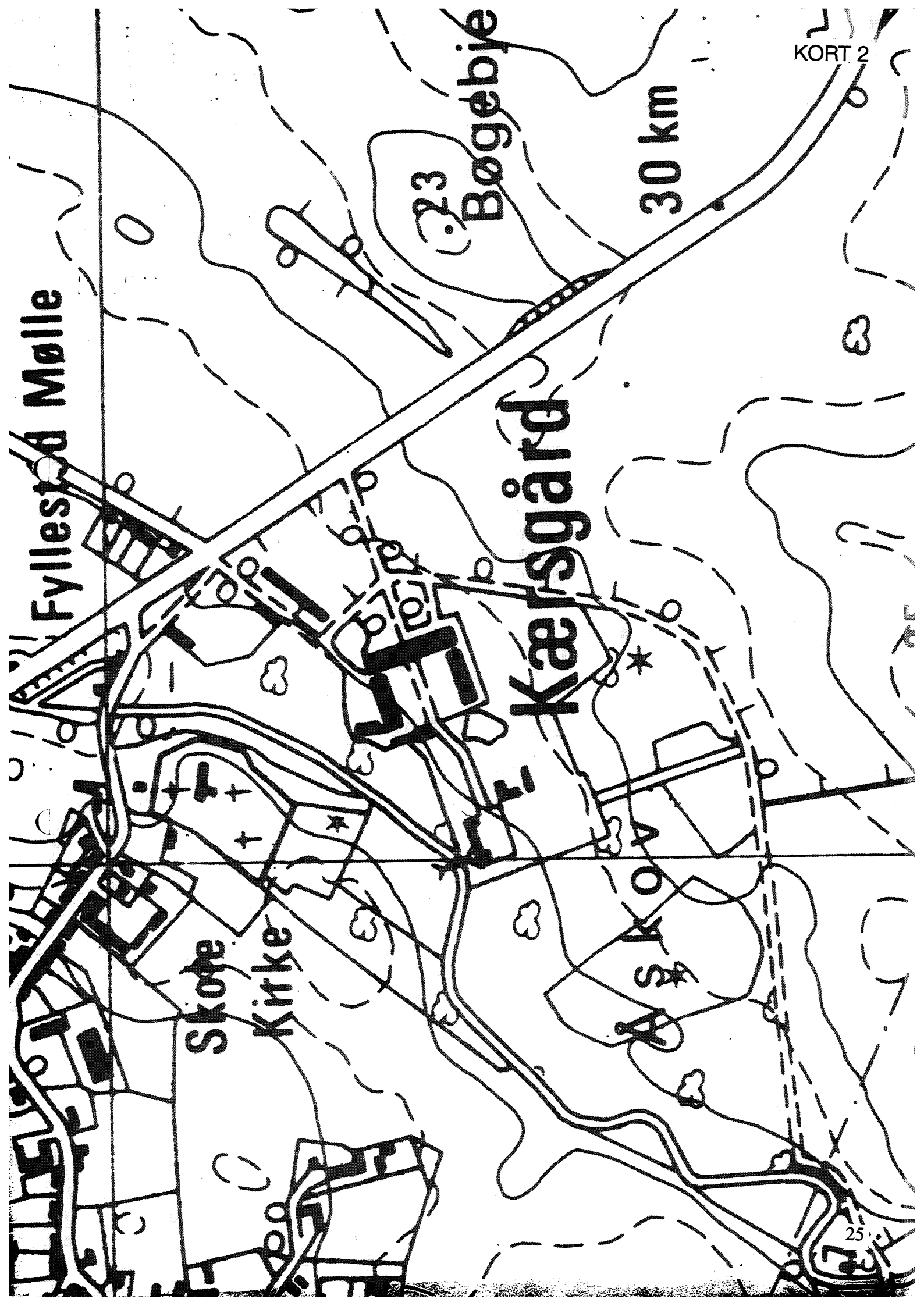
Kærsgård

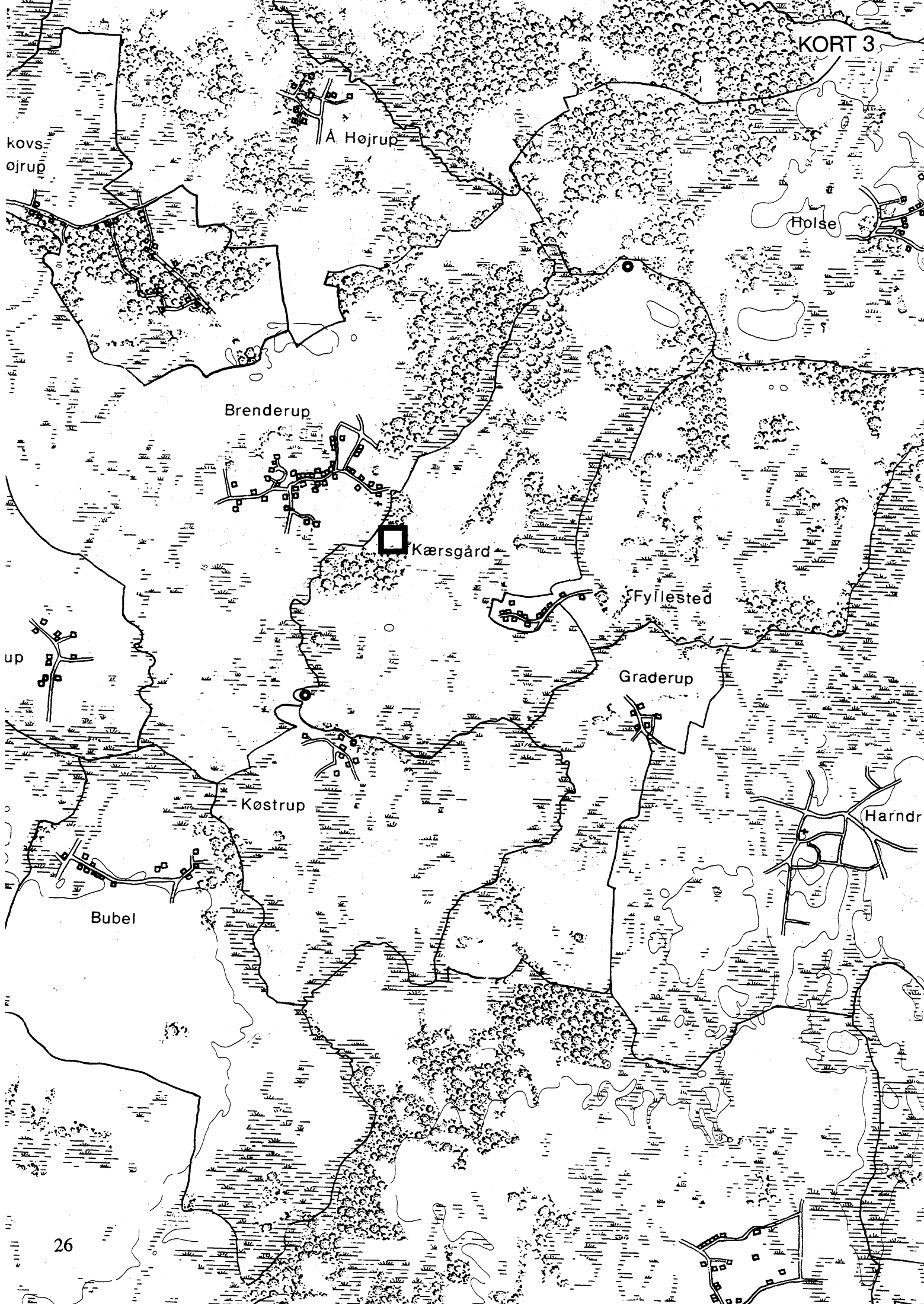
Fyllestød Mølle

Skole

Kirke

ÅSKOV

kovs-
øjrup

A Højrup

Holse

Brenderup

Kærsgård

Fyllested

up

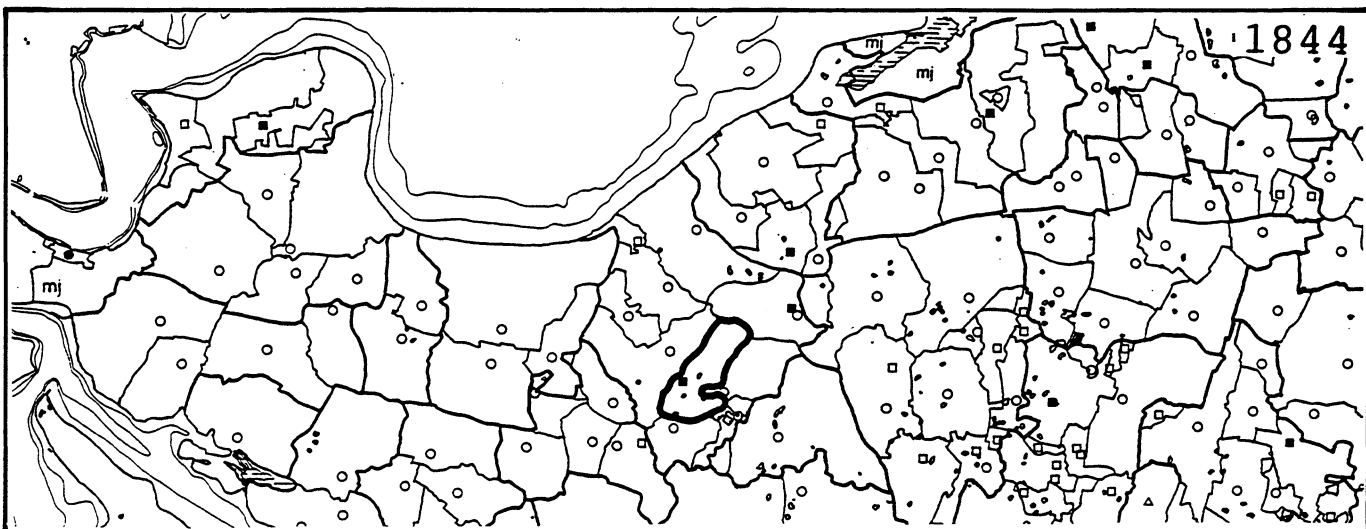
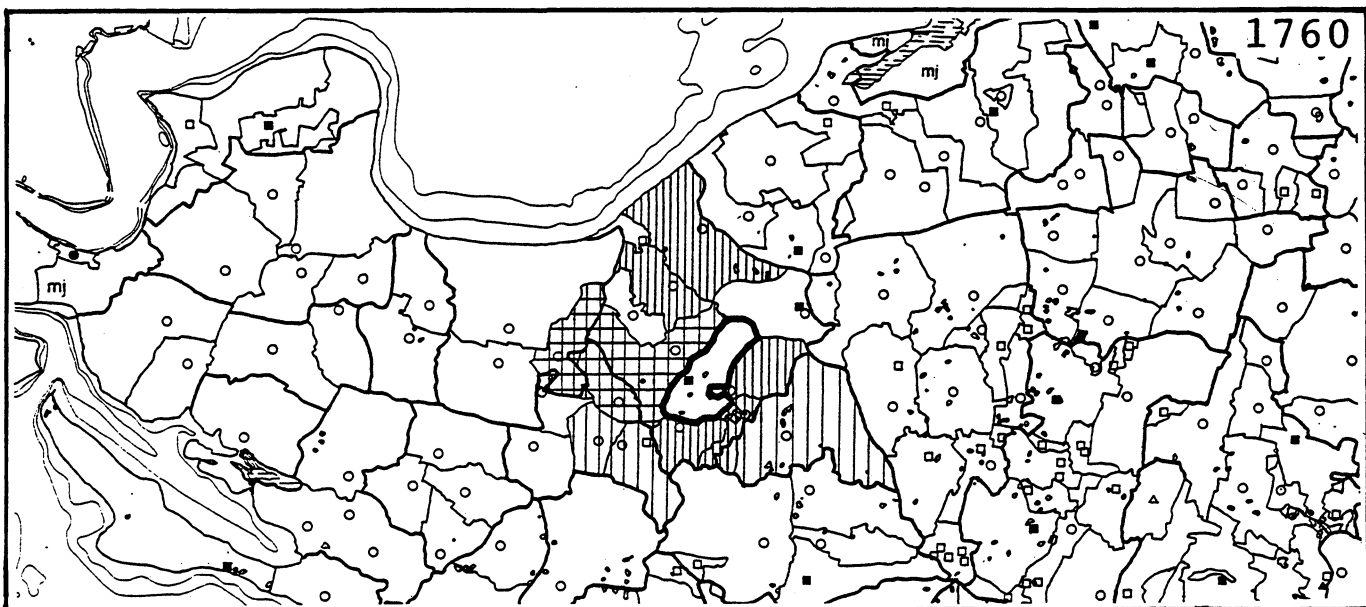
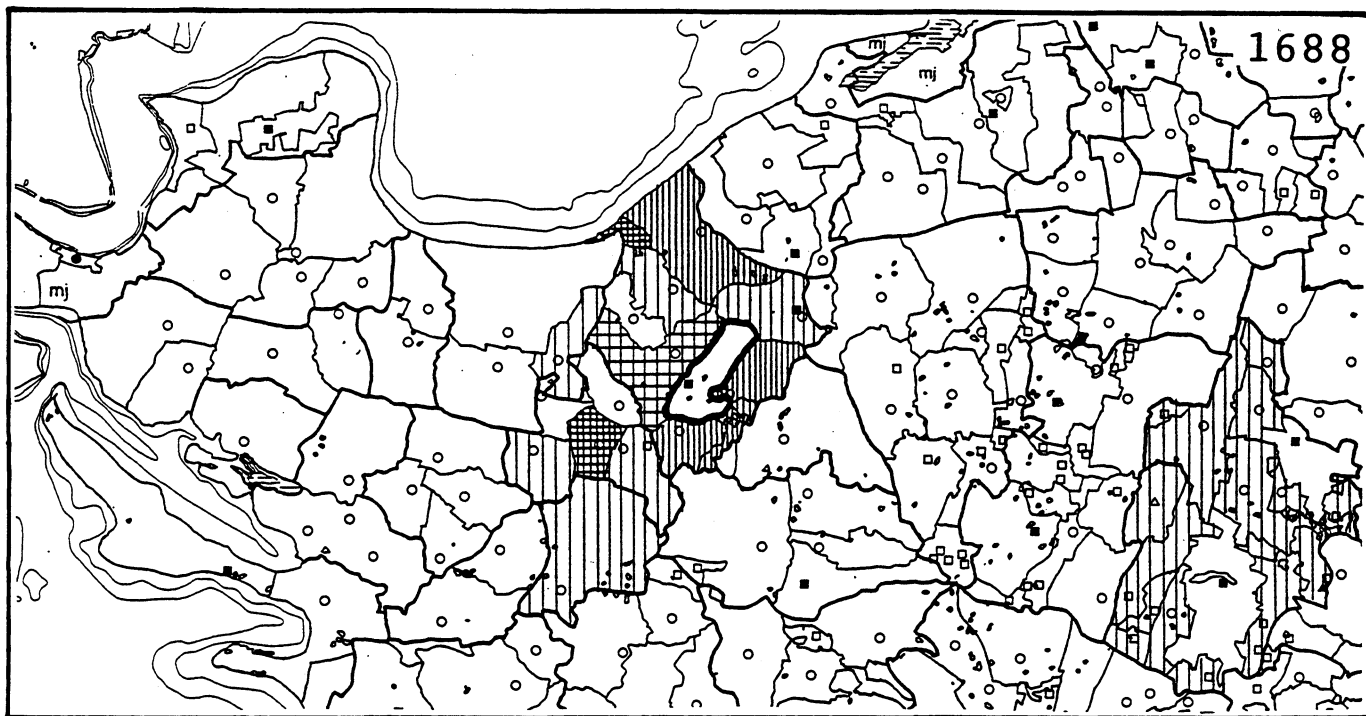
Graderup

Køstrup

Babel

Harndr

Tybrind

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
-----------------	-------------------------	-------------------------	------------------------

Navn: Tybrind	Tidligere navn:
-------------------------	------------------------

Bemærkninger: Landsbyen Tybrind er nævnt første gang i 1470 i formen Tybryn. Hovedgården er nævnt første gang i 1606 Tøbrynd. Forledet er ty=tvi=tve. Efterledet er bring=bryst. Her om terrænforhold. Tybrind betyder således den tvedelte forhøjning.

Anlægstidspunkt: 1589	Anlægsform: landsbyhovedgård (nedlagt landsby)
------------------------------	--

Bemærkninger:
1589 blev landsbyen Tybrind nedlagt, og hovedgården af samme navn oprettet.

Ejere:	
1589 Corfitz Viffert	Fælles ejer med nabogården
1601 Breide Rantzau	Wedellsborg 1665
1618 Hans Johansen Lindenov	
1653 Kirsten Munk	
1658 Hannibal Sehested	
Fra 1665 fælles ejere med Wedellsborg	Grevskabet:
1925 I. Wedell	Wedellsborg 1672-1926

Historiske tildragelser:

Tybrind var fra 1653-1658 ejet af Kirsten Munk, Chr. IV's tidligere elskerinde. Gårdens næste ejer var rigsskatmester Hannibal Sehested.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
-----------------	-------------------------	-------------------------	------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er et tre-fløjet anlæg åbent mod vest og omgivet af voldgrave. Avlsgården ligger vest herfor og er et tre-fløjet anlæg åbent mod øst.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Placering: Randplaceret.

Orientering: Agerorienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Vest for hovedgården ligger der en skovriderbolig, ellers er der ikke aftegnet nogle huse i ejerlavet.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 676 ha

Antal marker: 10

heraf i årlig brug: 4

b. **Dyrket areal år 1682:** 391 tdr.l.d.

Vangebrug: 2/2

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 43

1. + 2. bon: 82

eng: 6

skov:

græs: 0

Bemærkninger:

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: G.Vestfyn. Moræneflade med smeltevandsdal, israndsbakker og israndskames.

Jordbund: Blanding af moræneler og sand.

Naturlig afgrænsning: Tybrind ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod nordvest.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
----------	------------------	------------------	-----------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Det fremgår ikke tydeligt af kortet, hvilken bygning der er hovedbygning. Det er formentlig den nordligste af de små bygninger. Bygningen syd herfor kan så være forpagterboligen. Hovedbygningen har altså ikke helt samme beliggenhed som før, og grundplanen er delvis opløst. Voldgravene er forsvundet. Avlsgårdens tre hovedlænger er ikke længere sammenbyggede, og der er kommet en udløberfløj mod syd.</p> <p>Skovfogedbogligen ligger der stadig</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret noget, idet der er bygget enkelte nye huse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Havens udstrækning mod øst er blevet mindre</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skov- og de større engområder er bevaret.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser: Tomten af landsbyen Tybrind, enestegården Olidt, samt muligvis landsbyen Rud.</p>	x	X X X		Hovedbygning opført 1884.
<p>Tidspunkt for ændringer: Der er sket mindre ændringer ved bygningerne i 1886, men ellers er ændringerne hovedsageligt sket efter 1886.</p>				

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
-----------------	-------------------------	-------------------------	------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	17 ⁰	18 54	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn			123	77	98	83	84	75	delvis udstykket	
Bemærkninger: skov:									+16	16
									rest drives under Wedellsborg	

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	17 62	18	18	1903 ¹⁾		
Tønder hartkorn			443	1366	310			1714		
Bemærkninger: 1) Tallet omfatter hele grevskabet Wedellsborg.										

			1662	1688 ¹⁾	17 62	18	18	1903 ¹⁾		
Antal gårde			59	238	52			280		
Heraf i hovedgd. sognet			27	26	28			29		
Antal huse				101	18			305		
Heraf i hovedgd. sognet				10	3			23		
Fæsteenheder ialt				339	70			585		
Bemærkninger										

1) Tallet omfatter hele grevskabet Wedellsborg.

Godsfordelingen

	1662	17 62	18				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	13	12					
Heraf samlinger på min. 3 gårde	7	6					
Antal egaliserede samlinger af gårde	4	2					

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
-----------------	-------------------------	-------------------------	------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Hovedgården Tybrind oprettedes i 1589 ved nedlæggelse af 7 gårde i landsbyen Tybrind. Mellem 1624 og 1664 forsvandt de to sidste gårde i landsbyen, og enestegården Olidt under Tybrinds marker. I 1633 regnedes hovedgårdstaksten for 87 tdr.htk., i 1664 for 123 tdr.htk. Mellem 1664 og 1682 lagdes den lille landsby Rud med 4 gårde under hovedgårdstaksten, der herved i 1688 nåede op på et hartkorn af 93 tdr., hvoraf de 16 var skovskyld.

Hovedgården havde i 1682 et tilliggende på 391 tdr.ld., der dyrkedes i tovangsbrug. Boniteten var god i forhold til herredsgennemsnittet. Der var god eng og omfattende skove til hovedgården, der er orienteret mod kyst og skov.

Ejerlavet er sammensat af ager, eng og skov.

Hovedgården blev skabt som en stordrift, og forud for anlæggelsen i 1589 tilmageskiftede Corfitz Viffert sig 9 gårde i sognet (og 2 yderligere) fra kronen. I 1662 var bøndergodset på 59 gårde, hvoraf 27 lå i hovedgårdssognet og 19 gårde i nabosognet Føns. Tybrind indgik i 1672 i grevskabet Wedellsborg, men omfanget af bøndergods, der hørte direkte under Tybrind, forblev konstant. Godset var allerede godt arronderet i 1662, og 4 landsbyer Føns, Rud, Ørslev og Ellesø var egaliseret.

Tybrind opnåede birkeret i 1665. I 1672 indgik den som et led i det nyoprettede grevskab Wedellsborg.

b. Efter cirka 1800: Arealet til Tybrind var omkring 1800 på 676 ha., hvoraf ca. det halve var ager og eng. Resten var skov, som sidenhen er blevet lagt til Wedellsborg skovdistrikt. Ager- og engarealet forøges sidenhen så det o.1900 opgøres til 463 ha. I forbindelse med grevskabet Wedellsborgs overgang til fri ejendom i 1926 udstykkedes en del af jorden, og i 1992 opgøres arealet til 371 ha.

Agerjorden var o. 1800 delt op i 10 marker, der blev dyrket i 10 år og herefter hvilede i 6 år. Godset rådede da over 66 hele hovninger til driften af jorden. Omkring 1830 blev hoveriet afskaffet, og erstattet af en pengeydelse. Fæstegodset blev først solgt fra først i 1900-tallet. O.1900 var der 7 marker, hvoraf 1 lå brak og 2 lå med kløver og græs. Herud over havde Tybrind en del jord, som lå hen til permanent græsning. Besætningen var da også på hele 210 køer, 140 stk.ungkvæg og kalve, 5 tyre, 32 heste, 16 plage og føl, 25 får og 30-40 lam. Det foregående år var der blevet produceret 300 fedesvin. Godset blev da drevet af 37 faste folk og 4 daglejere. I roe- og høsttiden havde man 6 polske piger til hjælp.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Ørslev
-----------------	------------------	------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

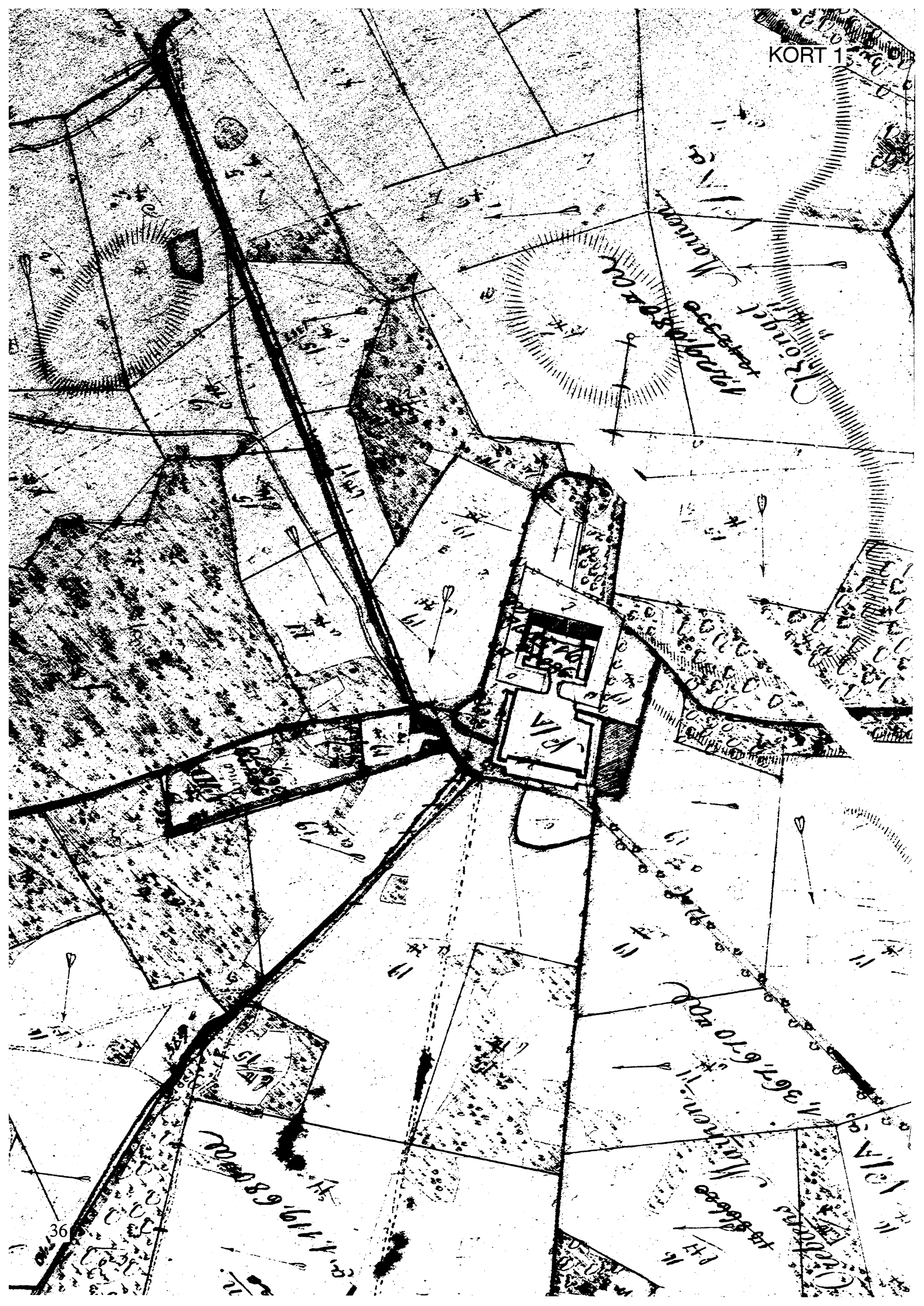
Typologisk vurdering: stor interesse

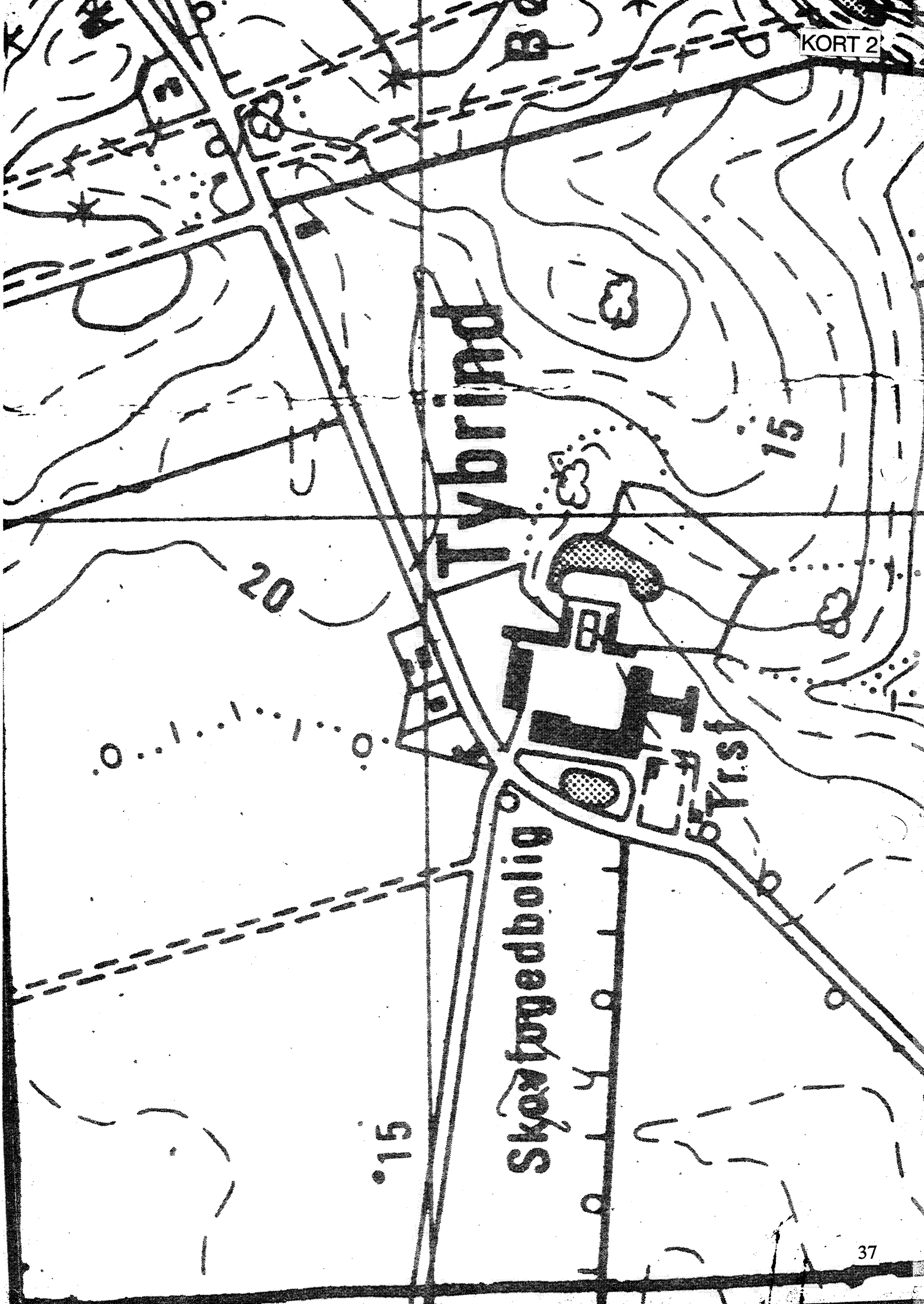
- 1) Hovedgården Tybrind er anlagt i 1589 ved nedlæggelse af 7 gårde i landsbyen Tybrind. Senere nedlagdes de sidste 2 gårde i byen, enestegården Olidt og 4 gårde i landsbyen Rud. Herved blev Tybrind virkelig en stordrift med 93 tdr.htk. i 1688, heraf 16 tdr. skov. Gården blev ikke siden udvidet. Tybrind er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Ressourceområdet er blandet ager, eng og skov.
- 2) Godset opbyggedes hurtigt til et storgods med et tilliggende på 50-60 gårde godt arronderet og egaliseret til hoveriet. I 1665 opnåedes birkeret. I 1672 indgik Tybrind som et led i det nyoprettede grevskab Wedellsborg. I praksis blev Tybrind hermed reduceret til avlsgårds status, omend stordriften fortsatte. Godsafviklingen under grevskabet påbegyndtes først i 1916.
- 3) Den nuværende hovedbygning er opført i 1884.

Sammenfattende drejer det sig om en meget typeren anlægstype med en markant og kraftig godsudvikling. Fra 1672 har Tybrind spillet en mere sekundær rolle som avlsgård under Wedellsborg.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Hovedbygningen er nyopført i 1884. Voldgraven er forsvundet, ligesom avlsgårdens struktur er noget ændret.
- 2) Ejerlavet har bevaret hovedparten af skovarealerne og de større engområder.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: Tomterne af landsbyen Tybrind, enestegården Olidt og måske landsbyen Rud.

Tybrind

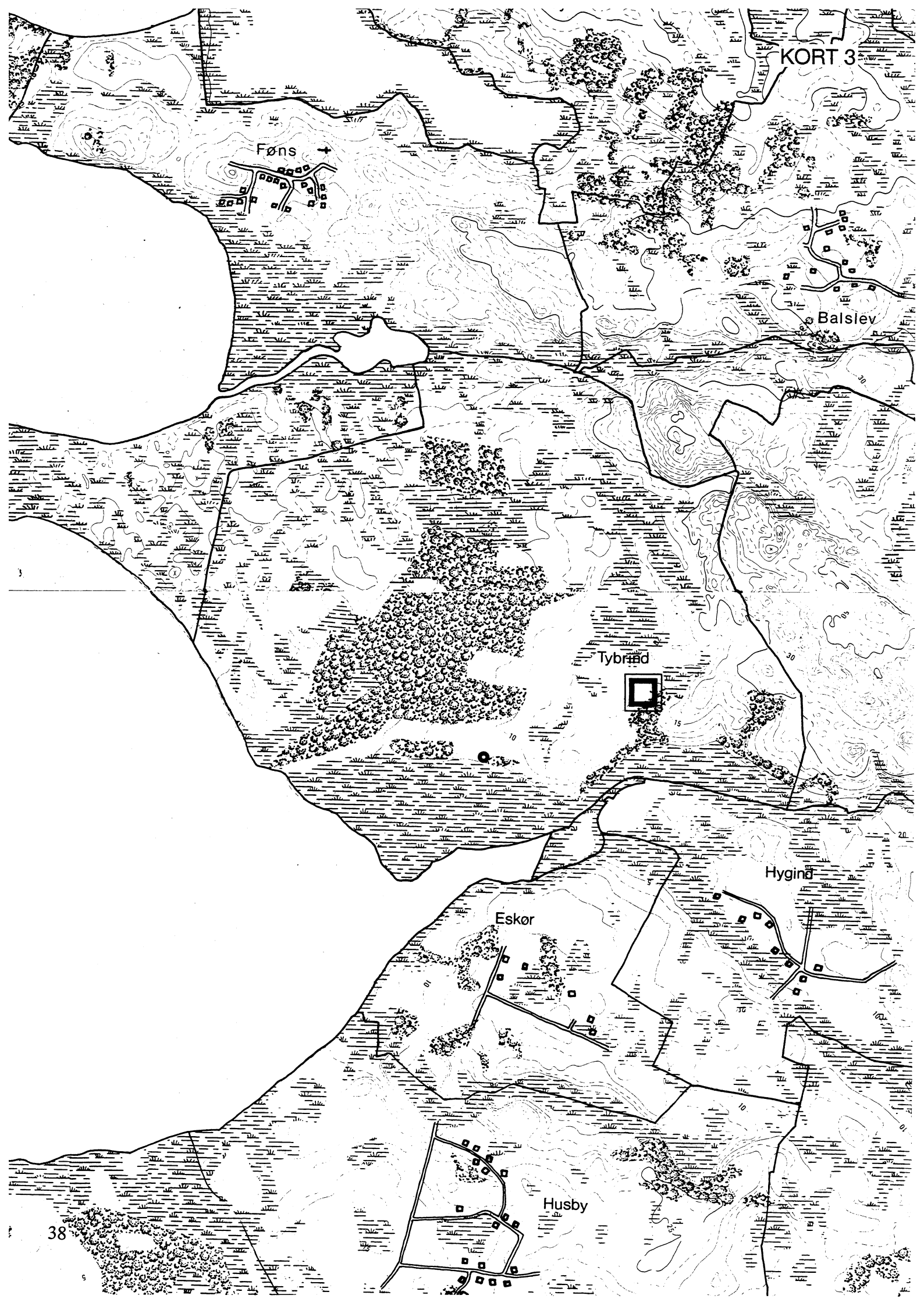
Skofugubolig

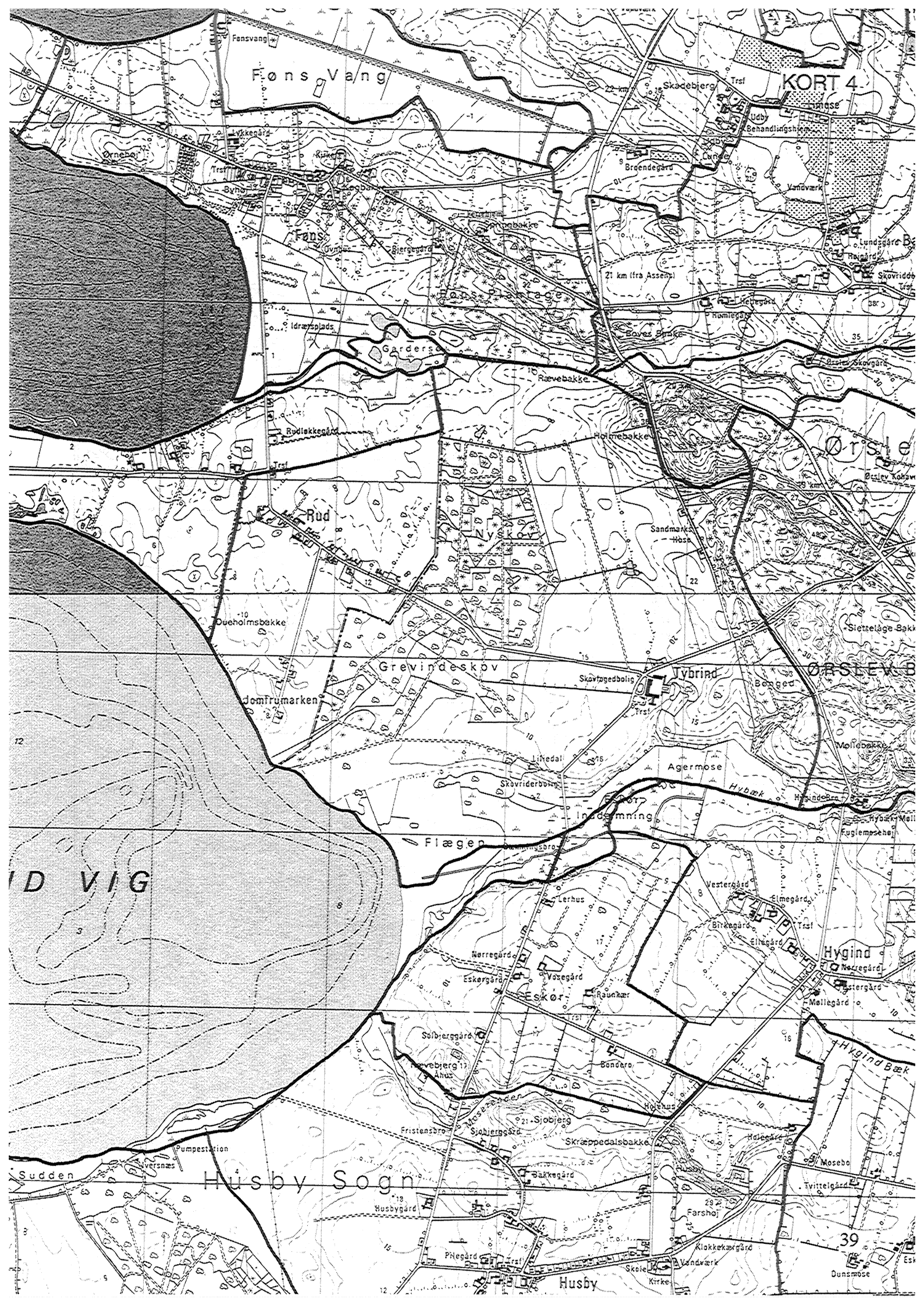
BTIST

20

15

15

Føns Vang

KORT 4

Føns

Ørslev

Rud

Grevindeskov

Jybrind

ØRSLEV B

D VIG

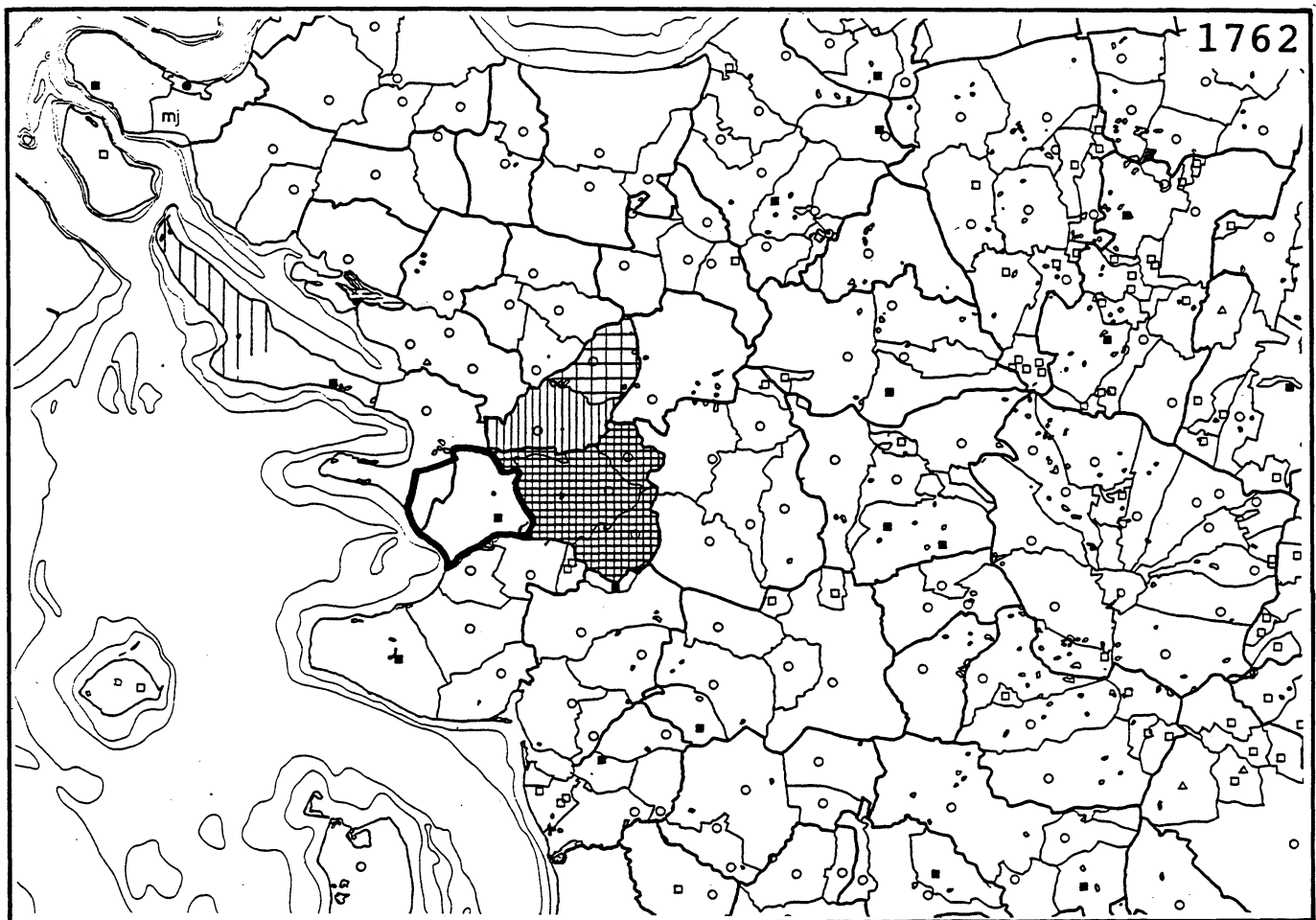
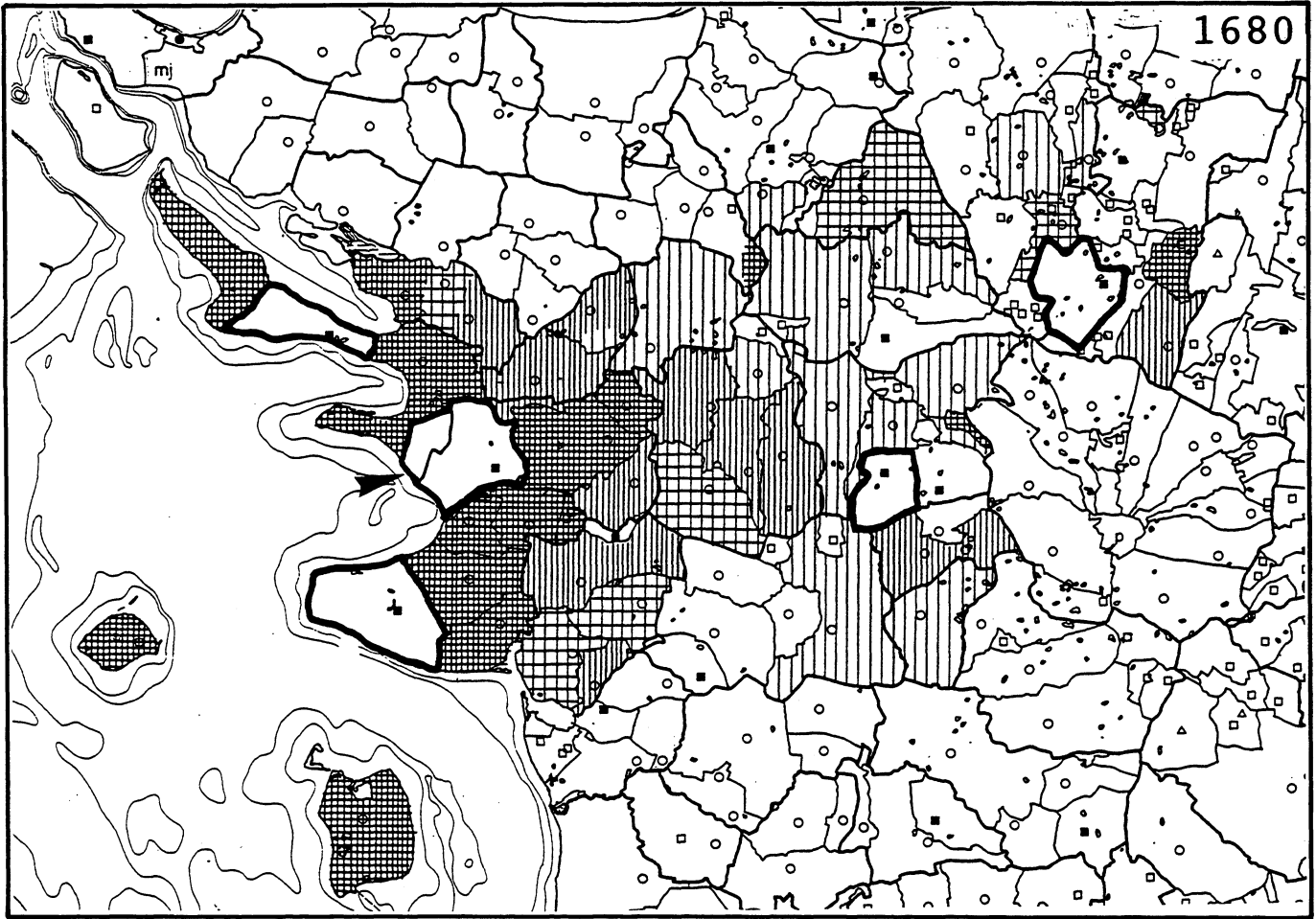
Flægen

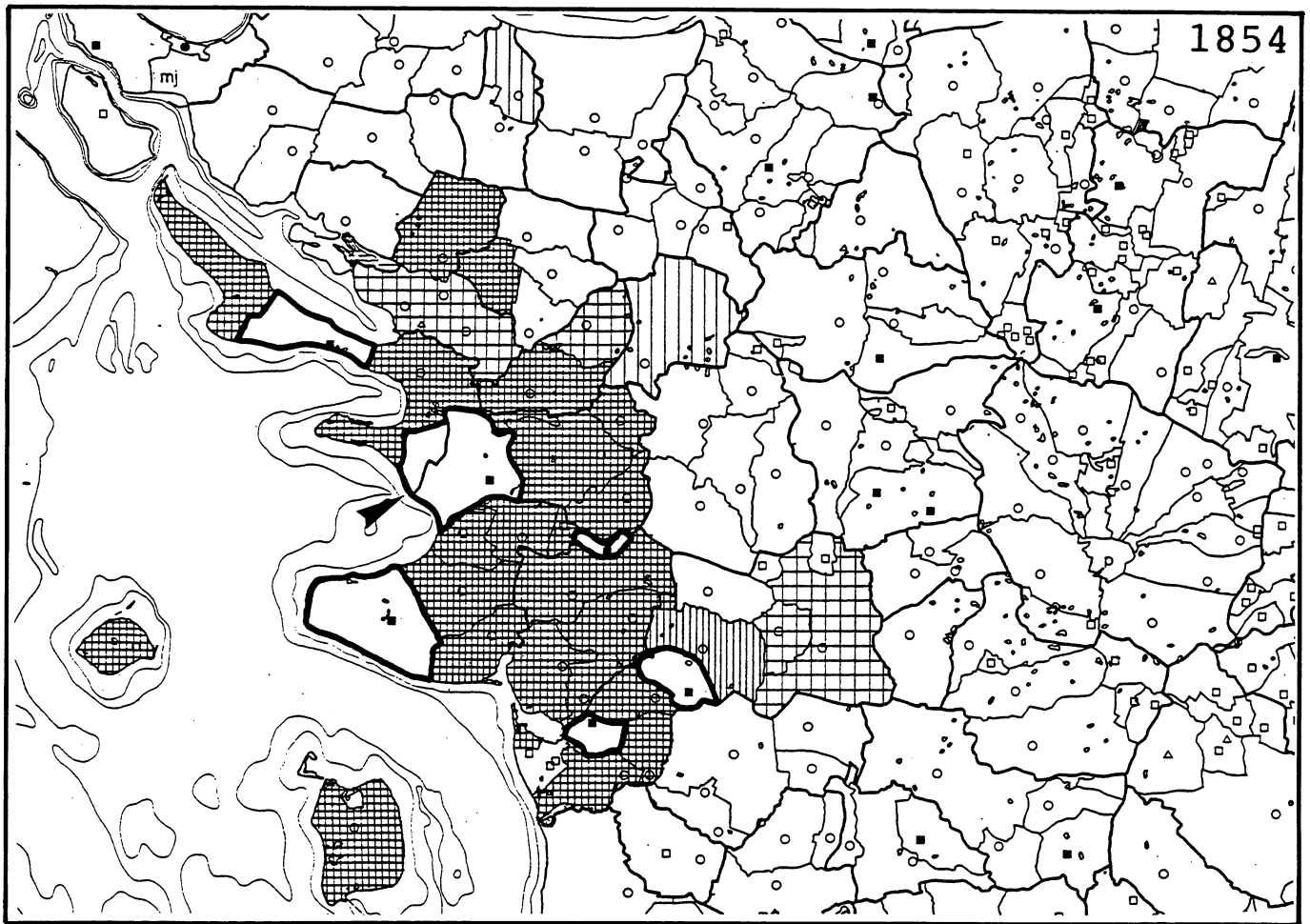
Husby Sogn

Husby

Hjvind

39

Wedellsborg

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
-----------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------

Navn: Wedellsborg	Tidligere navn: Husbygård, Iversnæs
--------------------------	--

Bemærkninger: Det først kendte navn for Wedellsborg er Husbygård efter landsbyen af samme navn. Men allerede ved udflytningen til den nuværende placering blev gården kaldt Iversnæs (1399 Iffersnes). Forledet menes at være mandsnavnet Ivar, efterledet hentyder til gårdens placering på et næs.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: udflyttet landsbyhovedgård
-------------------------------------	---

Bemærkninger: I 1295 nævnes en adelig sædegård i Husby. Det er formentlig denne, der i 1300-årene er flyttet ud fra landsbyen under navnet Iversnæs. Fra 1688 kaldt Wedellsborg efter W.Wedell, der stammede fra den holstenske købstad Wedel.

Ejere:

1295 Niels Hamundsen Litle	Fælles ejer med nabogårdene
1330 Anders Pedersen Stygge	Søndergårde 1677-1777
1350 Nicolaus Lyder Krummedige	Rugård 1689-1718
1390 Bernike Skinkel	Billesskov 1777
1449 Knud Henriksen Gyldenstjerne	Sparretorn fra 1500
1662 Hans Johansen Lindenov	Tybrind fra 1665
1664 Christian Urne	Grevskabet Wedellsborg
1664 Hannibal Sehested	1672-1926
1666 W. Fr. v. Wedell	
1985 I. Wedell.	

Historiske tildragelser: Hans Lindenov, der ejede Iversnæs fra 1642 var gift med Chr.IV's og Kirsten Munks datter Elisabeth Augusta.

Bendt Wedell, der ejede Wedellsborg fra 1883, var en af landets førende agronomer. Han var formand for Dansk Skovforening, præsident i landhusholdningsselskabet, formand for landbrugsafdelingen ved verdensudstillingen i Paris i 1900.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
-----------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er den nordligste i anlægget. Mod øst er der voldgrave. Avlsbygningerne er bygget sammen med hovedbygningen og udgør et større tre-fløjet anlæg. Syd for dette anlæg ligger der en mindre tre-fløjet bygning. Dertil kommer enkelte mindre bygninger i området.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Blandingsøkonomi med ager, skov og eng.

Placering: Centralplaceret

Orientering: Skov/ager-orienteret

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** I hovedgårdens have ligger skovriderboligen. Ved den østlige ejerlavsrånd ses porthuset "Adlerhus". Ved den sydlige ejerlavsrånd er aftegnet et hus og et teglværk. Mod vest er der aftegnet et enkelt hus.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:**

Antal marker: 9

heraf i årlig brug: 4

b. **Dyrket areal år 1682:** 412 tdr.l.d.

Vangebrug: 2/2

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon:

1. + 2. bon:

eng:

skov:

græs:

Bemærkninger:

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: G.Vestfyn. Moræneflade med israndsbakker, smeltevandsdal og tunneldal.

Jordbund: Overvejende moræneler med større indhold af sand mod øst.

Naturlig afgrænsning: Wedellsborg ejerlav er ikke naturligt afgrænset mod øst.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
-----------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen har næsten samme grundplan som før, idet det kun er i den nordlige fløj, der er sket en mindre vej-gennemføring.</p> <p>Avlsgården er flyttet mod sydvest, og det lille tre-længede anlæg mod syd er væk. Vest for hovedbygningen er der kommet enkelte mindre bygninger til.</p> <p>Skovfogedhuset, Adlerhus og huset mod syd er bevaret.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget, idet der kun er bygget få nye huse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet indskrænket mod syd</p> <p>Alleerne, som fører op til hovedgården, er velbevarede</p> <p>Gårderne ved skovarealerne er bevaret</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne og en del vådområder er bevaret</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X			<p>O.1330 er en barfred opført. Tårnhus og fløjen i forlængelse af barfreden opførtes o.1500. Nordfløj opført o.1562. Ombygget 1690-1700, staldbygning opført o.1766. Ombygget o.1883 og i 1920.</p> <p>X Avlsgården fornyet i 1883.</p> <p>Adlerhus opført 1689</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne ved bygningerne er hovedsageligt sket før 1886, mens ændringerne i ressourceområdet er sket efter 1886.</p>				

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
-----------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	17 70	18 54	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn			125 (?)	76	80	80	105	99	90	
Bemærkninger:		skov:			16		37			

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	17 70	18 54 ¹⁾	18	1903 ¹⁾		
Tønder hartkorn			985	1366	494	1430		1714		
Bemærkninger:		1) Tallet omfatter hele grevskabet								

Wedellsborg

*) Jordebogen fra 1854 har været i brug til 1898

		1500	1662	1688 ¹⁾	17 62	18 54 ¹⁾	18 *)	1903 ¹⁾		
Antal gårde		o.250	122	238	84	288		280		
Heraf i hovedgd. sognet		40	50	55	36	53		50		
Antal huse				101	21	268		305		
Heraf i hovedgd. sognet				20	1	57		74		
Fæsteenheder ialt				339	105	555		585		
Bemærkninger										

1) Tallet omfatter hele grevskabet Wedellsborg.

Godsfordelingen

	1662	17 62	18 54 ¹⁾				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	32	15					
Heraf samlinger på min. 3 gårde	14	8					
Antal egaliserede samlinger af gårde	2	3					

**) Store dele af fæstegodset bærer præg af tidligere egaliseringer

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	127 med Tybrind		
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage		
	b) spandage	13	
	c) gangdage	42 + hel hovning	
Bemærkninger:	år 1773		

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
----------	------------------	------------------	----------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Allerede i 1295 omtales hovedgården Husbygård. Den synes at være blevet flyttet ud fra landsbyen Husby i de første årtier af 1300-tallet og antog navnet Iversnæs (fra 1672 Wedellsborg) efter den skovklædte halvø, hovedgården blev placeret på. Allerede i middelalderen udviklede Wedellsborg sig til en stordrift. 0.1640 blev yderligere 17 tdr.htk. af Husby skovmark lagt under gården, der hermed nåede et niveau 0.80 tdr.htk. (1688).

Hovedgården havde i 1682 et dyrket areal på 412 tdr.ld., der dyrkedes i tovangsbrug. Der var meget betydelige skove til godset, og allerede 0.1500 omtales andre herligheder som ålegårde og marsvinsfiskeri i Gamborgfjorden.

Allerede 0.1500 var Wedellsborg et meget betydeligt gods med henved 250 gårde på Vestfyn. Flere arvedelinger reducerede imidlertid tilliggendet betydeligt. I 1540 mageskiftedes fra kronen 19 gårde, heraf 10 i Ørslev. Men den økonomiske nedtur fortsattes, og i 1659 var bøndergodset svundet ind til 59 tdr.htk. Herefter gik genrejsningen hurtigt. I 1664 forenedes Wedellsborg med Tybrind i nabosognet Ørslev. I 1672 oprettedes grevskabet Wedellsborg. Efter yderligere udvidelser udgjorde grevskabet år 1700 2619 tdr.htk. I 1662 ejede Wedellsborg 50 gårde i hovedgårdssognet, og 0.1800 var grevskabet eneejer i 9 kirkesogne. Landsbyerne i Husby sogn blev egaliseret mellem 1664 og 1682. Godset fordeltes på en række hovedgårde under grevskabet, og i 1762 lå der i alt 560 tdr.htk. til hovedgården Wedellsborg.

Grevskabet Wedellsborg oprettedes i 1672. Allerede i 1665 var erhvervet birkeret til hovedgården. Allerede i 1572 havde Wedellsborg jus patronatus til 4 kirker, Føns, Ejby, Ørslev og Husby. I 1665 opnåedes jus patronatus til Balslev kirke mod at afstå Ejby. I 1678 og 1698 opnåedes jus patronatus til yderligere 6 kirker.

Først i 1700-tallet sammenlagde Wedellsborg en del gårde i Husby sogn, da flere af gårdene mangiede besætninger.

b. Efter cirka 1800:

0. år 1800 var arealet på 654 ha, og det frie hartkorn var 80 tdr. I dag udgør arealet 411 ha.

Fra grevskabet Wedellsborg blev der i 1926 afgivet 500 tdr.ld. til staten til brug for udstykning. Igen i 1955 blev der afgivet 500 tdr.ld. til statens jordlovsudvalg.

Grevskabets fæstegods var fordelt på 9 kirkesogne, hvor det var eneejer. Gamborg Udby, Føns, Balslev, Ørslev, Husby, Tanderup, Sandager, Kerte og øen Bågø. Bøndergodset blev udskiftet i 1790'erne, og det lettede arbejdet, at grevskabet var eneejer i landsbyerne. I 1800-tallet stiger hustallet, mens gårdtallet holder sig nogenlunde konstant. Selv om det blev tilladt lensbesiddere at frasælge fæstegodset, ønskede ejerne af Wedellsborg ikke at benytte sig af dette, og frem til 1916 var fæstegodset derfor komplet. Men herefter gik det stærkt med frasalget. I året 1916 blev der alene frasolgt 1475 tdr.htk.

Hele 1700-tallet igennem var grevskabet præget af dårlig økonomi. Først de bedre konjunkturer for landbruget i slutningen af 1700-tallet betød, at godset blev gældfrit. Det store bøndergods blev udskiftet, og flere gårde blev udflyttet og opført af nye materialer.

Omkring år 1800 havde hovedbesiddelsen Wedellsborg 9 marker med 4 års brug, 4 års hvile, en brakmark.

54 bønder ydede fuldt hoveri. Hoveriet blev afløst på hele grevskabet i 1830'erne. Landbrugskrisen i 1820'erne bragte igen dårlige økonomiske forhold. Fra 1830'erne gik det dog atter fremad, og i 1835 kunne hovedgården Orelund erhverves. Grevskabet bestod resten af 1800-tallet af

Hovedbesiddelsen Wedellsborg	105 tdr.htk.	Minendal	8 tdr.htk.
Tybrind	84 - -	Billeskov	27 - -
Sparretorn	45 - -	Orelund	16 - -

1854 tilkøbtes Frederiksgave (Hagenskov). Denne hovedgård blev ikke en del af

fortsættes

grevskabet, men indtægterne fra den var båndlagt i et fond, der skulle uddeles til kvindelige medlemmer af familien Wedell og andre trængende familiemedlemmer.

Fra slutningen af 1800-tallet var Wedellsborg kendt som foregangssted inden for storlandbruget. Godset var tidligt i gang med en større animalsk produktion, ligesom der her fandtes landets bedste opdræt af jyske arbejdsheste. I 1910 bestod besætningen af 200 køer, 100 stk. ungvæg og kalve, 4 tyre, 30 heste, 18 plage, 50 får og lam. 300 fedesvin fraselgtes årligt. Det samlede hartkorn var i 1910 2448, heraf var 1603 tdr. bøndergods, 38 tdr.hk. skov, 308 tdr. tiendegivende hartkorn.

Wedellsborg har i hele perioden satset meget på skovdriften. I perioden 1856-72 tilplantedes 900 tdr.ld. med skov.

Skovarealet på Wedellsborg er i dag 1762 ha, der drives sammen med Myremalm plantage og Frijsenborg skovbrug (ved Århus) under A/S Wefri, hvis samlede skovareal er 6975 ha.

Sammen med Frijsenborg udgør Wedellsborg det største godskompleks i Danmark. Under Wedellsborg drives i dag

Billeskov
Sparretorn
Tybrind
Torbenhøj.

Orelund blev fraselgt 1916, Billeskov blev udstykket ved lensafløsningen, Minendal fraselgt 1917.

Fyns Amt	Herred: Vends	Kommune: Ejby	Sogn: Husby
-----------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** særlig interesse.

- 1) Wedellsborg var oprindelig en landsbyhovedgård. Den blev allerede udflyttet (og udskiftet) i 1300-tallet. Den placeredes ud til kysten på et skovklædt næs. Skov og fiskeri har spillet en væsentlig rolle i hovedgårdens drift.
- 2) Allerede i middelalderen synes hovedgården at være udvidet til en egentlig stordrift, og senere kendes kun en mindre udvidelse (i 1600-tallet) på landsbyen Husbys bekostning. Godstilliggendet var i senmiddelalderen usædvanlig stort, og efter en nedgangsperiode i 1500-1600-tallet blev Wedellsborg i 1672 hovedbesiddelsen i grevskabet Wedellsborg, hvorunder store dele af Vestfyn hørte. Godsafviklingen påbegyndtes først i 1916.
- 3) Bygningerne rummer en middelalderlig kerne, men er i øvrigt løbende udvidet i 1500-1600-tallet. En portbygning er opført i 1689. Avlsbygningerne er fornyet i 1883.
- 4) Wedellsborg er det ældst kendte adelsgods på Fyn og er i særklasse, såvel hvad angår godsets størrelse som dets betydning på egnen.

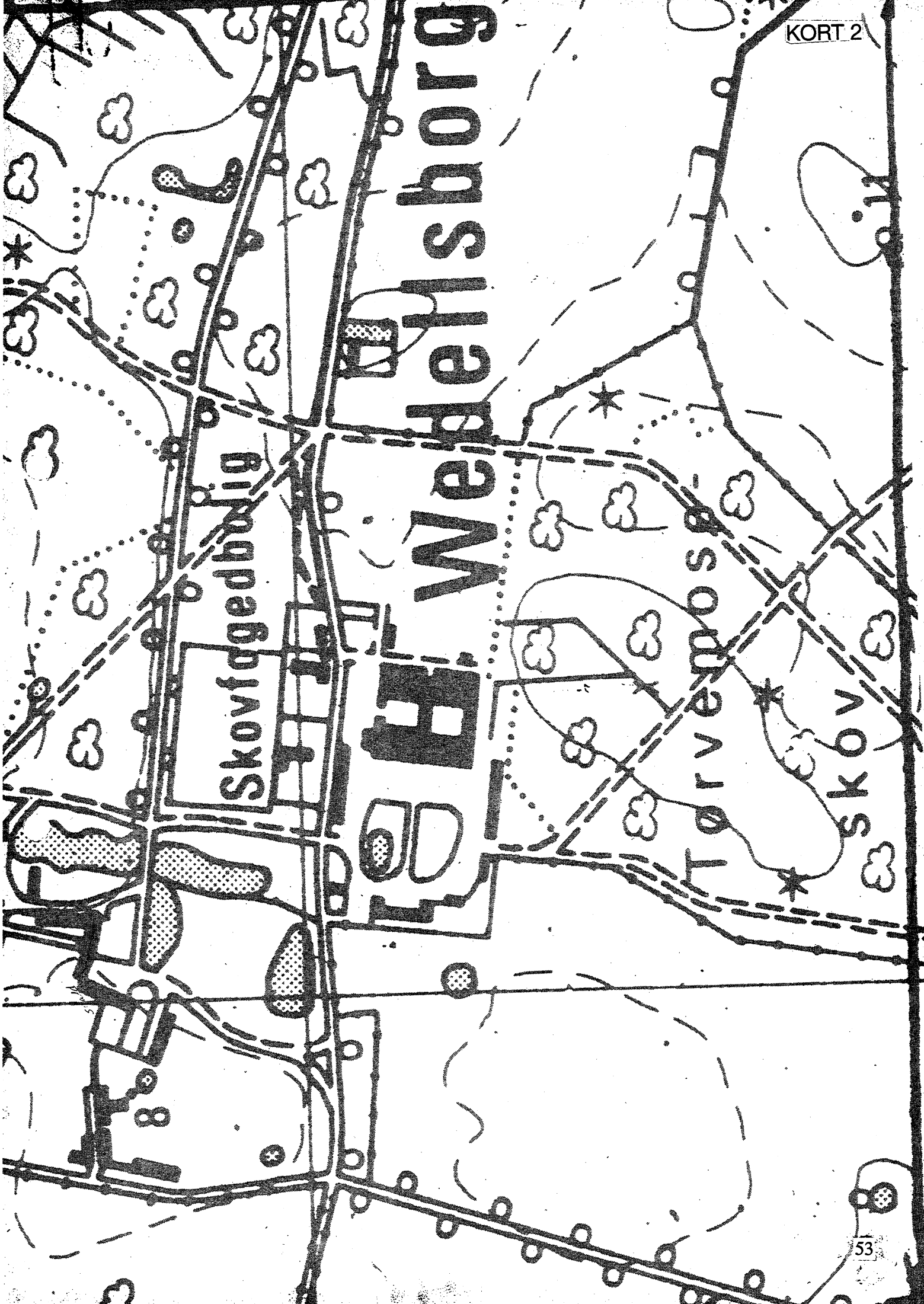
Sammenfattende drejer det sig om en typisk anlægstype med mange udviklingskarakteristika, der sætter Wedellsborg i en særklasse blandt de fynske hovedgårde.

Relikt-vurdering: særlig interesse

- 1) Hovedbygningen er velbevaret og afspejler arkitektur fra senmiddelalderen og frem gennem nyere tid.
Porthuset Adlerhus er bevaret.
Avlsbygningerne er flyttet og fornyet i 1883.
- 2) Ejerlavet har bevaret hovedparten af skovarealerne og vådarealerne samt alleer, gærd og park.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: tomten af den gamle ladegård.

1,068,380

Skovtgedebold

WEDERSBORG

TORVEDROS-

SKOV

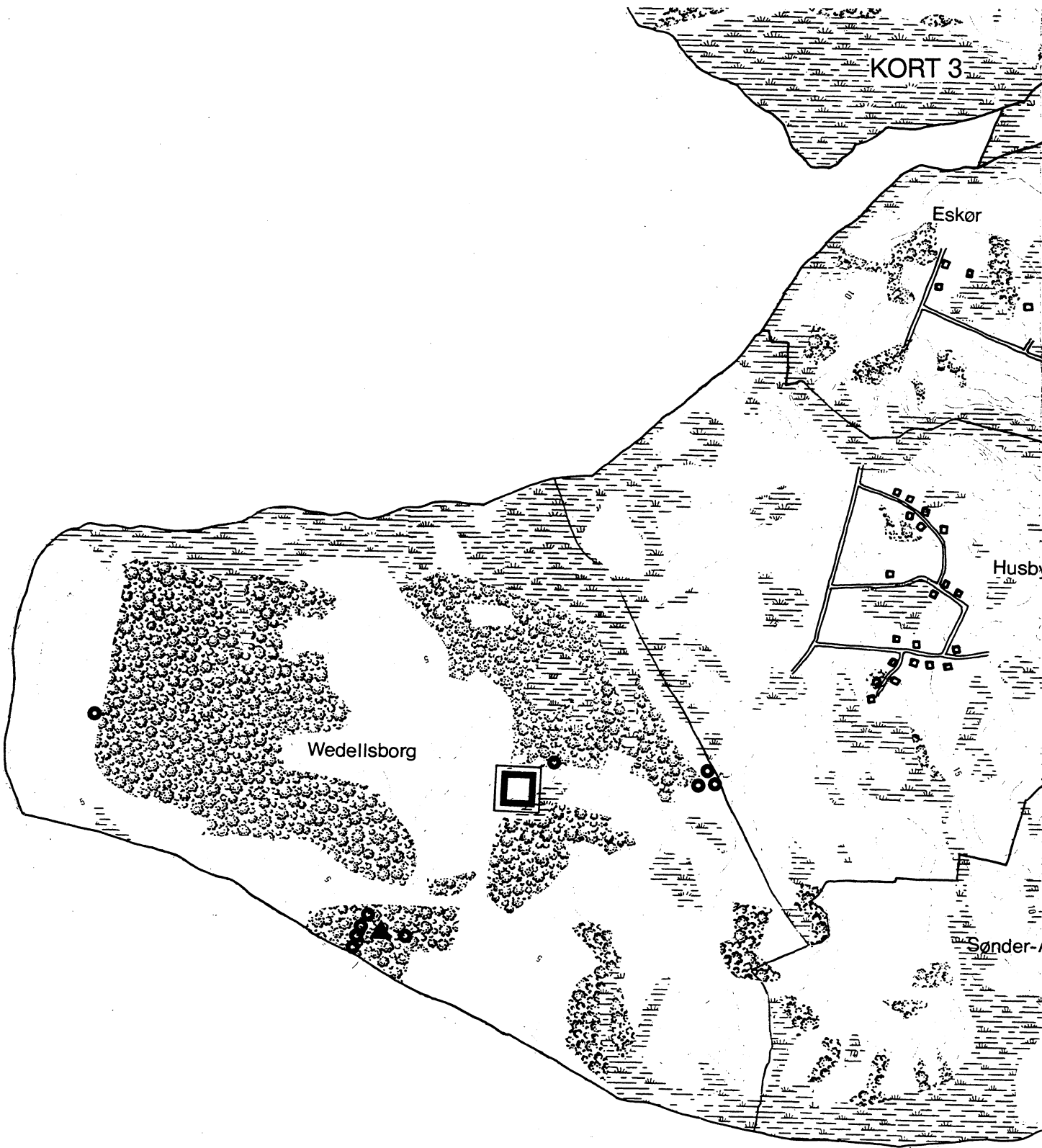
KORT 3

Eskør

Husby

Wedellsborg

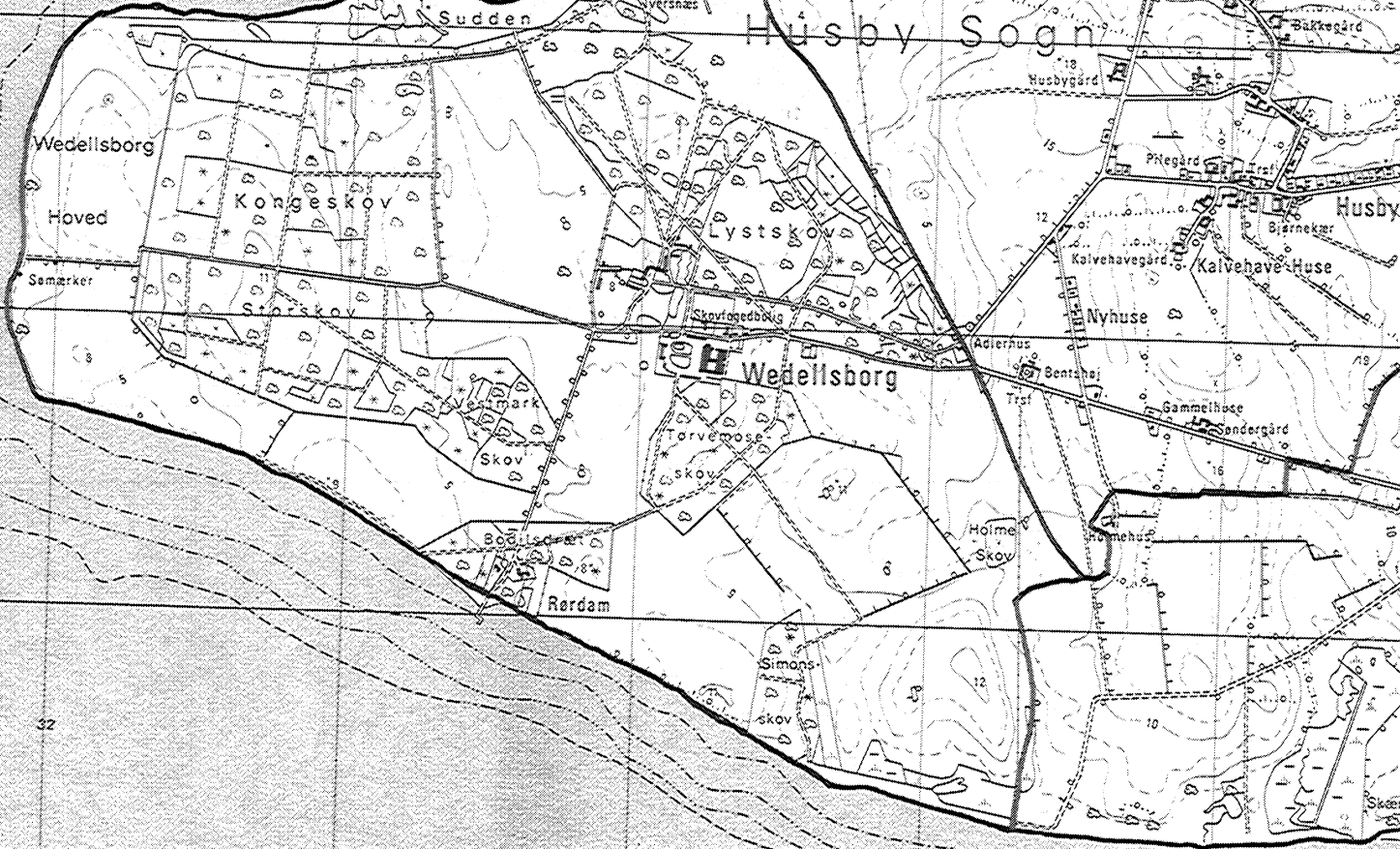
Sønder-

TYBRIND VIG

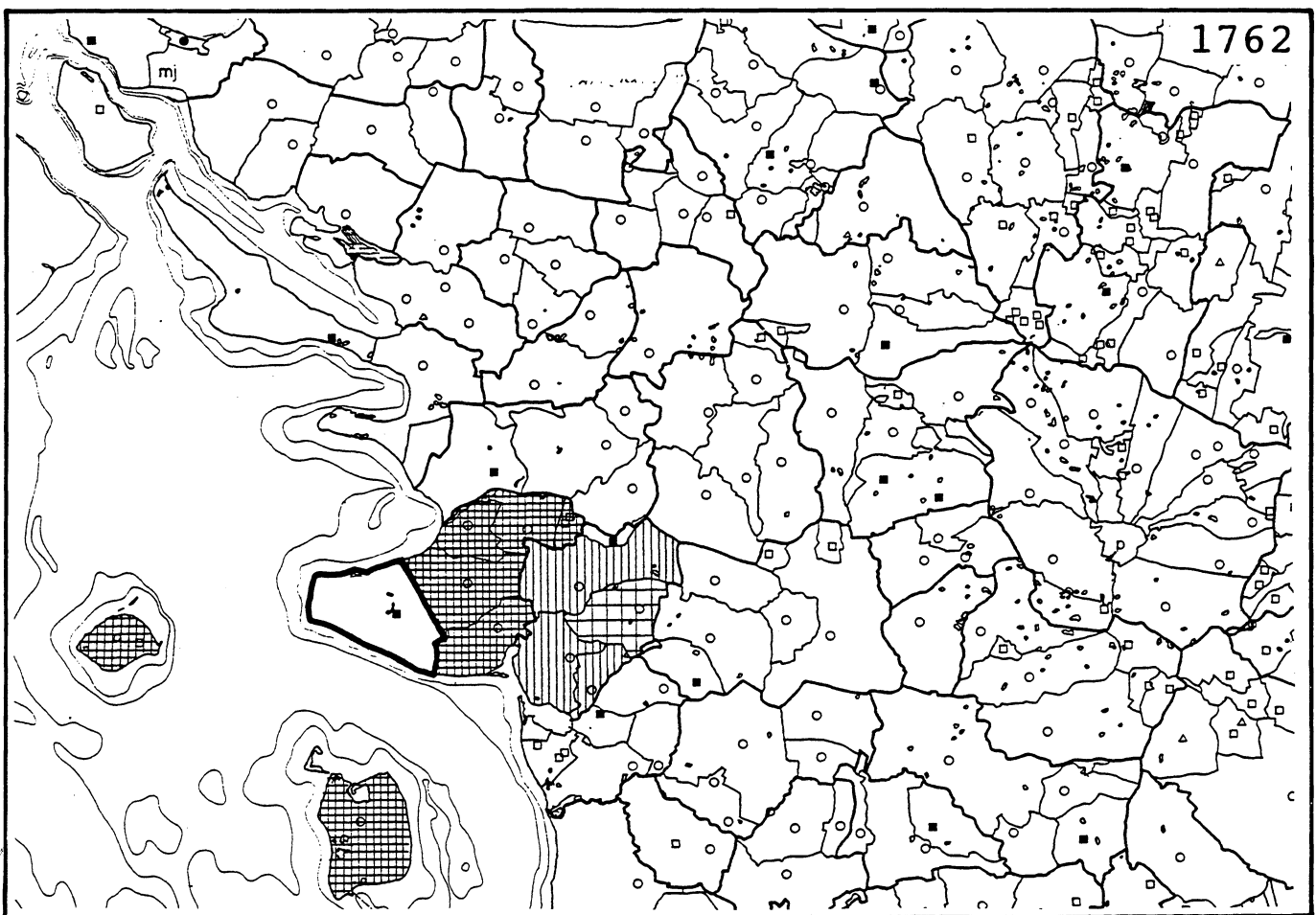
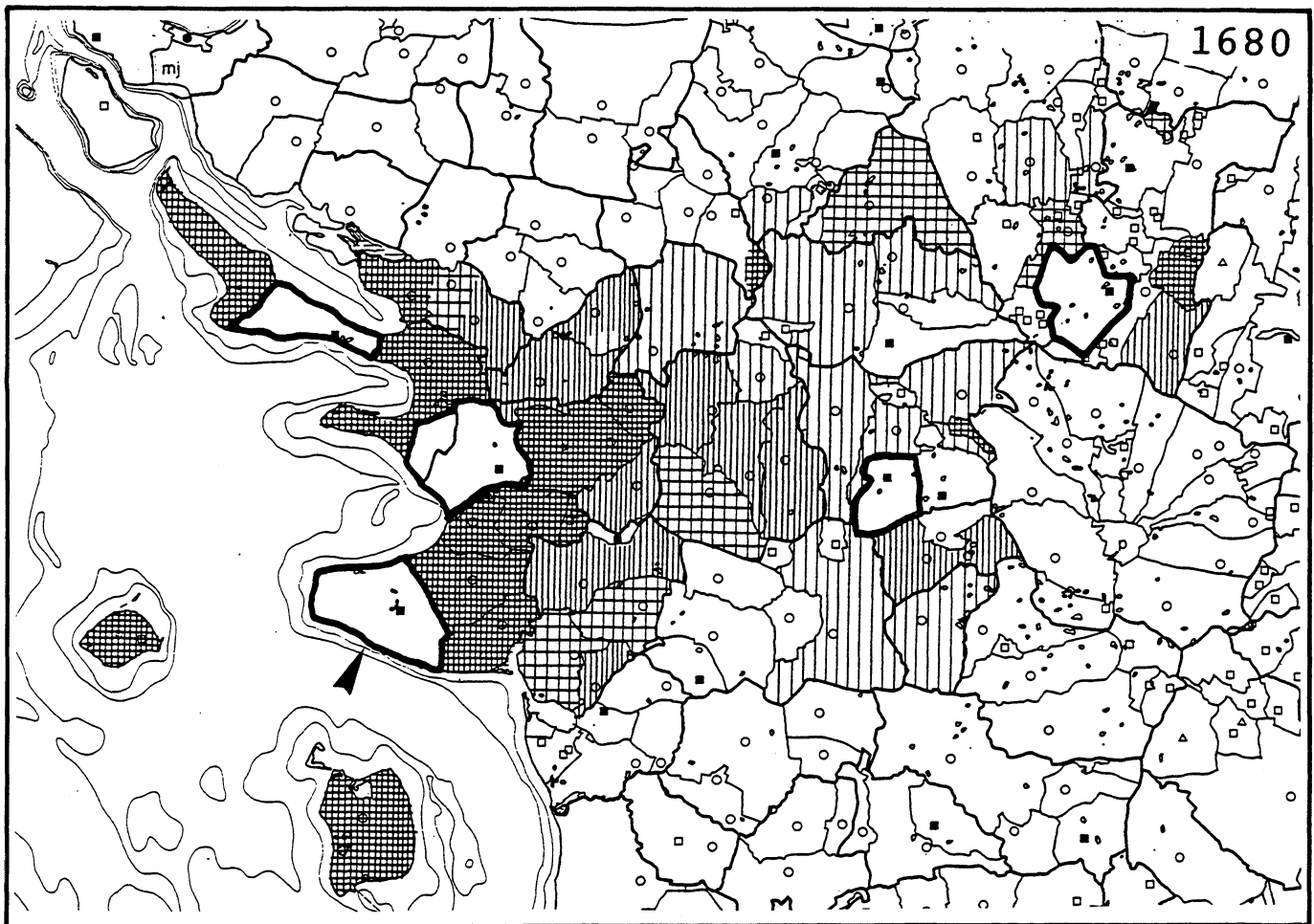
Flægen

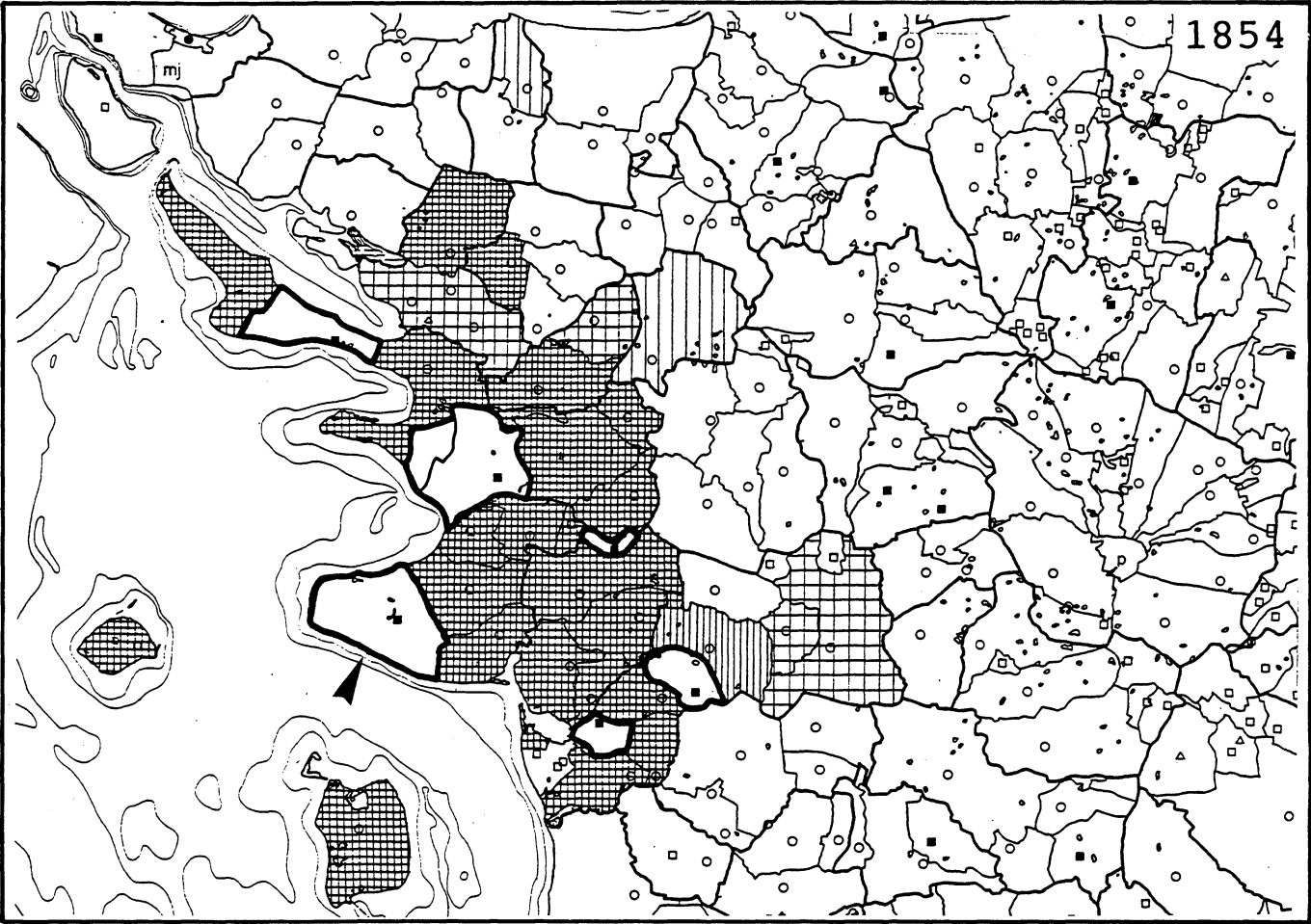
Husby Sogn

32

18

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
 - 1.01 Assens Kommune
 - 1.02 Bogense Kommune
 - 1.03 Broby Kommune
 - 1.04 Egebjerg Kommune
 - 1.05 Ejby Kommune
 - 1.06 Faaborg Kommune
 - 1.07 Glamsbjerg Kommune
 - 1.08 Gudme Kommune
 - 1.09 Haarby Kommune
 - 1.10 Kerteminde Kommune
 - 1.11 Langeskov Kommune
 - 1.12 Marstal Kommune
 - 1.13 Middelfart Kommune
 - 1.14 Munkebo Kommune
 - 1.15 Nyborg Kommune
 - 1.16 Nr. Åby Kommune
 - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
 - 1.18 Otterup Kommune
 - 1.19 Ringe Kommune
 - 1.20 Rudkøbing Kommune
 - 1.21 Ryslinge Kommune
 - 1.22 Svendborg Kommune
 - 1.23 Sydlangeland Kommune
 - 1.24 Søndersø Kommune bind 1 og 2
 - 1.25 Tommerup Kommune
 - 1.26 Tranekær Kommune
 - 1.27 Ullerslev Kommune
 - 1.28 Vissenbjerg Kommune
 - 1.29 Ærøskøbing Kommune
 - 1.30 Ørbæk Kommune
 - 1.31 Årslev Kommune
 - 1.32 Aarup Kommune
 - 7.06 Svendborg Kommune, 1995
 - 7.07 Tranekær Kommune, 1995
 - 7.08 Hårby Kommune, 1995
 - 7.09 Gudme Kommune, 1995
 - 7.10 Glamsbjerg Kommune, 1995
 - 7.11 Egebjerg Kommune, 1995
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegning af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
 3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
 4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
 5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
 6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
 7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
 - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994
 - 7.02 Faaborg Kommune, 1994
 - 7.03 Odense Kommune, 1995
 - 7.04 Assens Kommune, 1995
 - 7.05 Bogense Kommune, 1995

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
 - 14.1 Nordlige fredningskreds
 - 14.2 Sydlige fredningskreds
 - 14.3 Vestlige fredningskreds

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.

Registrering / overvågning / pleje

1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningsskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.

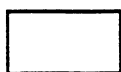
Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen,
Ørbækvej 100 5220 Odense SØ, tlf. 66 15 94 00

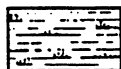
8. Overvågning af padder i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningsskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993
15. Insekter i Naturplejen, 1995
16. Slåning af Vejkanter, 1995
17. Moser i Fyns Amt - Marstal og Ærøskøbing kommuner, 1995

Signaturforklaring

Kort 3

Agerland

Eng/mose

Skov

Bakkeoverdrev

Hovedgård med voldgrav

Hovedgård

Voldsted

Gård

Mølle

Teglværk

Smedie

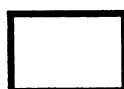
Hus

Kalkovn

Kort 5

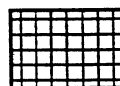
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

Hovedgårdstakst

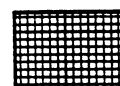
0-25%

25-50%

50-75%

75-100%